

ÅRSMELDING 2024 Nansen Fredssenter

INNHold

Leders beretning	3
Strategiarbeid for perioden 2025-2029	4
Arbeid i Norge	7
Arbeid internasjonalt	53
Teamet vårt	62
Styre og fagråd	63

Nansen Fredssenter er et kunnskapssenter og en møteplass for freds- og dialogarbeid. Kjernen i senterets kurs- og opplæringsvirksomhet er konfliktforståelse, prinsipper og praktiske ferdigheter i dialog og fredelig konflikthåndtering, samt tilrettelegging av inkluderende møteplasser. Senteret ble etablert i 2010 etter sammenslåing av Norsk Fredssenter og Nansen Dialog, og er en av to virksomheter under stiftelsen Nansenskolen. Senteret holder til på Lillehammer og er samlokalisert med folkehøgskolen Nansenskolen.

Anita Rapp
Daglig leder

Å bygge beredskap for fred

I 2024 har Nansen Fredssenter tatt initiativer for å utvide forståelsen av begrepet «beredskap» knyttet til krig og konflikt.

Med pågående og aggressive kriger i Norges nær-område og flere steder i verden, har samfunnsdebatten vært preget av krav om bedre beredskap for krig, ofte med et ensidig søkelys på militær opprustning og basisvarer i hjemmet. Nansen Fredssenter har utfordret denne forståelsen ved å invitere til en rekke samtaler om «beredskap for fred» – om hva som må til for å sikre fred og forebygge krig.

Som du kan lese om i denne årsmeldingen, skapte vi både under Nansenseminaret og Arendalsuka, et stort engasjement omkring spørsmålet, og vi fikk flere gode, konkrete innspill. For eksempel om hva et mulig pliktår med siviltjeneste for ungdom kan bety for landets beredskap.

Selv har vi løftet fram nødvendigheten av å investere i fredsbygging som en langsiktig strategi: Vi må arbeide for å verne om demokratiet, tillitssamfunnet og respekten for menneskerettigheter, og bygge opp kompetanse for fredelig konfliktløsning. Nansen Fredssenters bidrag er å legge til rette for dialog, samt å gi opplæring, gjennom stadig mer etterspurte dialogkurs. Vi tilbyr også skoleundervisning som bygger uenighetsfelleskap og stimulerer til politisk mestringsstro, for på den måten å bygge framtidige aktive, demokratiske medborgere.

Kunnskapsdepartementet har tro på demokratiundervisningen som vi og de andre freds- og menneskerettighetssentrene leverer, og økte i 2024 tilskuddet til hvert senter med midler til ny formidlerstilling. Nansen Fredssenter har dermed styrket organisasjonens struktur og kapasitet til å nå ut til stadig flere skoler i vår region. Sammen med de andre freds- og menneskerettighetssentrene har vi store ambisjoner som vi jobber målrettet mot. Målet er at alle skoleelever i Norge skal ha vært i kontakt med ett av våre sentre i løpet av skolegangen.

Nansen Fredssenter har i 2024 utviklet ny strategi for de neste fem årene. Styret, ansatte og fagråd har gjennom denne inkluderende prosessen, blitt mer

bevisste på hvilke samfunns mål vi arbeider mot, og hvordan vi skal innrette oss for å nå dem. Vi valgte «beredskap for fred» som visjonen vi skal sikte mot i vårt arbeid.

Samarbeidet med museer ble markant styrket i 2024. Kursing i senterets folkedialog-metodikk treffer et behov som museumsmeldingen fra 2020–21 har skapt: Museene har i sitt mandat å skape rom for at ulike meninger kan møtes, motvirke fremveksten av ekkokamre og slik bidra til forebygging av fordommer og gruppefiendtlighet. Museumsformidlere opplever at vår måte å legge til rette for åpne og inkluderende samtaler på, styrker dem i dette arbeidet. For freds-senteret sammenfaller det tett med våre samfunns-mål og med visjonen om å bygge beredskap for fred.

En ny håndbok for Folkedialog ble publisert av senteret i 2024, på engelsk i første omgang. Den er allerede oversatt til polsk, og er etterspurt i flere land.

Internasjonalt har vi i 2024 fortsatt arbeidet med å styrke kapasitet for dialog i land som opplever dypt splittende konflikter. Vi har særlig fortsatt vår langsiktige satsing i Chile, Polen og Afghanistan, med støtte fra både Utenriksdepartementet og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). I disse landene samarbeider vi tett med sivilsamfunnsorganisasjoner som ønsker vår støtte i arbeidet med å skape trygge samtalerom, samt en kultur der man kan snakke sammen på tvers av skillelinjer. Vi gir mennesker verktøy for inkluderende samtaler og erfaring med at dialog kan bidra til forståelse. Dette er små, viktige skritt på veien mot forsoning og konstruktive løsninger for framtiden.

Med vår årsmelding for 2024 inviterer vi til mer kunnskap og dypere innsikt i vårt arbeid med å bygge beredskap for fred. Og jeg håper vi kan gi deg litt inspirasjon på kjøpet.

God lesning.

Strategiarbeid for perioden 2025-2029

I 2024 var det tid for å peke ut Nansen Fredssenters retning for de neste fem årene, og hva vi skal satse på i vårt arbeid.

Arbeidsprosessen inkluderte både ansatte, styret og fagråd i refleksjoner og diskusjoner omkring visjon, samfunns mål og målgrupper. Til å fasilitere denne prosessen fikk vi god drahjelp fra PwC Norge.

De ansatte jobbet videre med å meisle ut strategiske grep og satsingsområder, og ikke minst hvilke verdier som skal ligge til grunn for arbeidet vårt. Resultatet ble et «strategihus» som visualiserer strategien vår på overskriftsnivå.

Vår visjon: «Beredskap for fred»

Visjonen for vårt arbeid fremover er «Beredskap for fred». Med dette vil Nansen Fredssenter utvide forståelsen av begrepet «beredskap» – fra et ensidig fokus på å gjøre oss beredt på krig og kriser gjennom opprustning, militær trening og basisvarer i hjemmet. Ved å snakke om «beredskap for fred» istedenfor «beredskap for krig», åpner vi for dette. I denne sammenhengen er vårt arbeid med dialog og demokratiundervisning et viktig bidrag.

Å leve med og i uenighet

Evnen til å snakke med og søke å forstå den vi er uenig med, er grunnleggende viktig – ikke bare for å skape fred, men også for å bevare fred. Det samme er evnen til å leve sammen i uenighet, eller i det som

sosiologen Lars Laird Iversen kaller et «uenighets-felleskap». Noe et ekte demokrati er i sin natur: et fellesskap som ikke er tuftet på enighet eller likhet, og der uenighet verdsettes som et positivt utgangspunkt for utvikling. Denne tilnærmingen til uenighet gjenspeiles i de fire samfunnsmålene Nansen Fredssenter har satt seg, det vil si effekter som senteret skal bidra til i samfunnet:

- Reell demokratisk deltakelse
- Raust samtaleklima
- Bærekraftige fredsprosesser
- Brobygging på tvers av skillelinjer

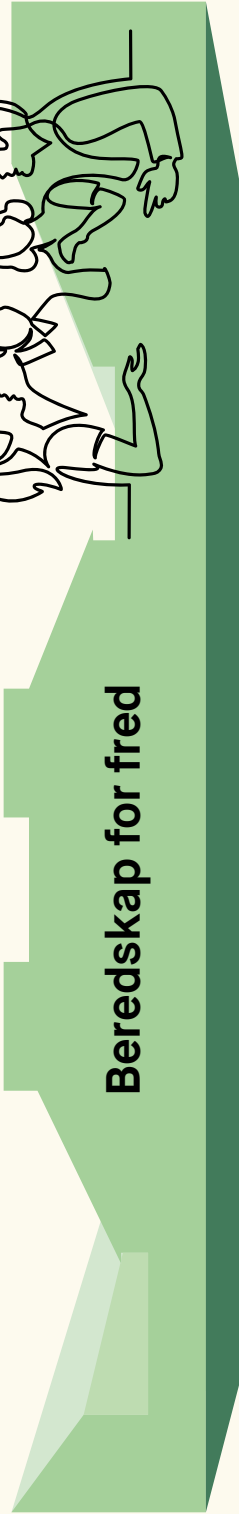
Dette skal vi bidra til gjennom å fasilitere dialoger og dialogprosesser, samt bygge kapasitet for dialog. Kapasitetsbygging for dialog betyr at vi skal drive med kunnskapsformidling, kursing, myndiggjøring og ansvarliggjøring – både med samarbeidspartnere i sivilsamfunnet og med elever og lærere i skoleverket.

Strategien hviler også på en solid grunnmur av verdier, som både skal være fundament for våre aktiviteter, men også som arbeidsfellesskap. Disse er: engasjement, fleksibilitet, nysgjerrighet og anerkjennelse.

Senterets medarbeidere, styre og fagråd samlet til strategisamling hos PwC Norge.

Visjon

Samfunnmål

Reell demokratisk deltakelse

Raust samtaleklima

Bærekraftige fredsprosesser

Brobygging på tvers av skillelinjer

Brukermål

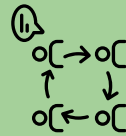

Elever, lærere og formidlere
Vi lærer å tåle uenighet og får styrket vår demokratiske beredskap

Organisasjoner, institusjoner og siviltt samfunn
Vi får økt kapasitet og evne til å tilrettelegge inkluderende prosesser og vi bidrar til ending og fredelig konfliktløsning

Satsingsområder

Fasilitering
Tilrettelegging av dialogprosesser

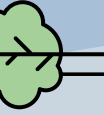
Kapasitetsbygging
Kunnskapsformidling, kursing, myndiggjøring og ansvarliggjøring

Organisatoriske mål

Spissede kursstilbud

Synlige og aktuelle

Tydelige kriterier for utvalgelse

Strategisk prioriterte samarbeids-partnere

Sikre og bygge kjerne-kompetanse

Systematiske dokumentasjons-prosesser

Verdier

Engasjement

Fleksibilitet

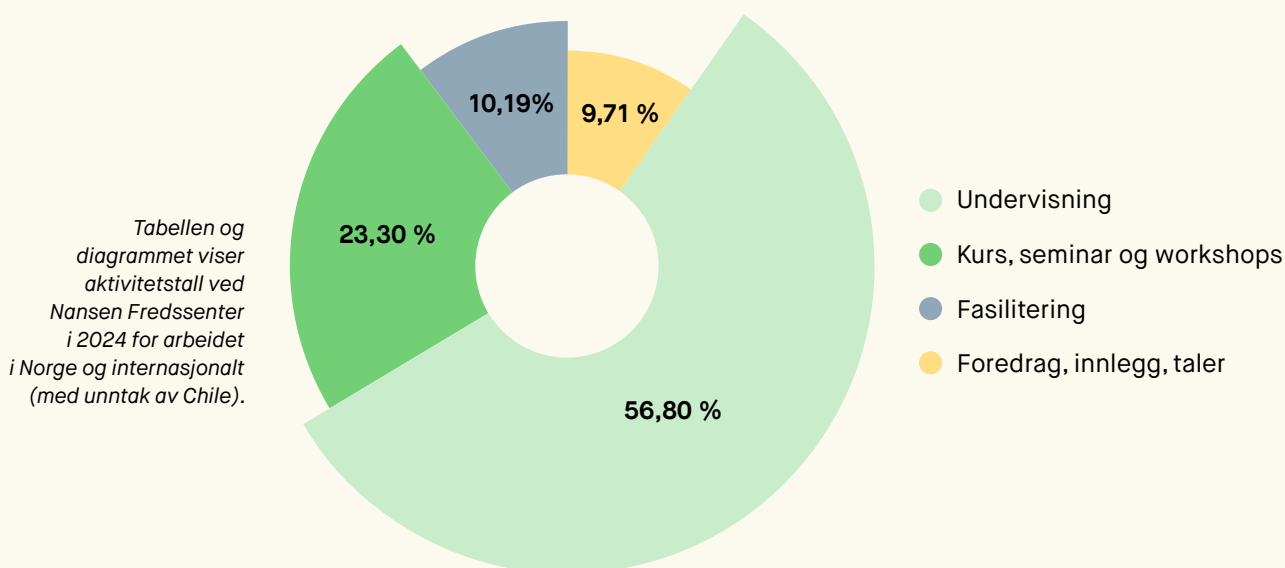

Nysgjerrighet

Anerkjennelse

Aktivitetstall

	2020	2021	2022	2023	2024
Antall elever i grunnopplæring	520	1946	1435	1998	2221
Antall personer nådd totalt	5100	5536	5691	6196	6965

Antall aktiviteter totalt: **206**
 Antall nådd direkte: **6965**
 Elever i grunnutdanning: **2221**
 Lærere i grunnutdanning: **480**

I tillegg er **4300** nådd gjennom senterets satsing i Chile. Sammenlagt er **5227** personer nådd direkte gjennom våre internasjonale aktiviteter.

Finansiering

Nansen Fredssenter har grunnfinansiering via Statsbudsjettet, kap. 224, post 70, tilskudd til freds- og menneskerettighets-sentrene, som forvaltes av Utdanningsdirektoraret. I tillegg til denne støtten har Nansen Fredssenter mottatt støtte fra Utenriksdepartementet og Stiftelsen Fritt Ord, samt hatt inntjening ved oppdrag fra blant annet Nansenskolen, Nasjonalt Villakssenter, Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE), Universitetet i Tromsø, Universitetet i Innlandet, Peace Research Institute Oslo (PRIO), Nasjonaljubileet 2030 - Ungdommens Hærpil, Kommunenes Sentralforbund, Nasjonalmuseet for kunst, Valdresmusea, Jærmuseet, samt flere organisasjoner i Polen.

ARBEID I NORGE

I Norge samarbeider senteret med kommuner, fylkeskommuner, trossamfunn, organisasjoner, museer, høyskoler og universitet om opplæring og fasilitering av dialogprosesser.

Senteret jobber også tett med aktører innen forskning og organisasjonsliv for å løfte sentrale problemstillinger innen freds- og dialogarbeid. I tillegg tilbyr Nansen Fredssenter veiledning, kurs og undervisningstilbud til skoler.

Skole og undervisning

Å bygge trygge samtalefellesskap, hvor det er rom for ulikhet og uenighet, er viktig i et levende og åpent demokrati. Ved Nansen Fredssenter ønsker vi velkommen til undervisning, øvelser og inkluderende samtaler der de unges egne erfaringer står i sentrum. Gjennom Dembra-satsningen får skoler også tilbud om veiledning og støtte i arbeidet mot utenforskap og udemokratiske holdninger.

Totalt nådde senteret 2221 elever i grunnopplæringen, en markant økning fra fjoråret. Senteret nådde også til sammen 480 lærere.

Undervisning som styrker fellesskap og demokratisk deltakelse

Nansen Fredssenter opplever økt etterspørsel fra skoler som ønsker å benytte seg av vårt undervisningstilbud.

Gjennom dialogøvelser og reflekterende samtaler, lærer elevene hvordan man lytter til hverandre og snakker sammen på en god måte. Målet er å bygge trygge og inkluderende fellesskap, med rom for ulikhet og meningsbryting.

Nansen Fredssenter opplever stor interesse for vårt skoletilbud, og i 2024 har vi økt vårt omfang med flere skoler som ønsker å benytte seg av våre undervisningsopplegg.

Langvarig verdi for skolene

Basert på skolenes ønsker varierer det om undervisningen er rettet mot enkeltklasser eller for hele trinn. Fredssenterets undervisere drar enten ut til skolene eller tar imot skoleklasser i våre undervisningslokaler på Lillehammer. I 2024 har vi undervist elever på følgende videregående skoler: Gausdal, Gjøvik, Hellerud, Lillehammer, Lena-Valle, Nannestad, Raufoss, Storhamar, Valdres og Vinstra.

Flere skoler benytter seg av fredssenterets tilbud årlig, og ser god effekt av at vi gjennomfører undervisningsopplegg for hele trinn, gjerne i forbindelse med oppstarten av et nytt skoleår. De ser stor verdi i den kontinuiteten dette gir for skolemiljøet, og hvordan senterets innsats bidrar til å bygge et inkluderende fellesskap på skolen.

Fokus på identitet, dialog og fordommer

Tema for øktene varierer, men har ofte en kjerne av dialog, identitet og fordommer. På enkelte skoler har vi også hatt ekstra oppmerksomhet på gruppetenking, rasisme eller språkbruk. I tillegg har vi tematisert utenforskap i russetiden for elever i andre og tredje trinn på videregående.

DEMBRA

Dembra i 2024: Språk og dialog i skolen

I 2024 opplevde vi en inspirerende utvikling i arbeidet med språk og dialog hos våre samarbeidende skoler.

Tre skoler deltok aktivt i Dembra-programmet gjennom skoleåret 2023/24: Rollsløkken barneskole, Torpa barne- og ungdomsskole, og Dokka barne- og ungdomsskole. Hver skole valgte sin unike tilnærming, men arbeid med språk var den røde tråden som bandt dem sammen.

Sentralt stod arbeidet med å øke bevisstheten om hvordan negativ språkbruk påvirker fellesskapet og virker ekskluderende. Flere skoler jobbet med å styrke dialog og relasjoner i personalet, samt utvikle felles strategier for håndtering av krevende situasjoner.

DETTE ER DEMBRA

Dembra tilbyr veiledning, kurs og nettbaserte ressurser for forebygging av ulike former for gruppefiendlighet, som fordommer, fremmedfrykt, rasisme, antisemittisme og ekstremisme.

Kjernen i Dembra er å forebygge utenforskap og udemokratiske holdninger gjennom å bygge demokratisk kompetanse, med inkludering og deltakelse, kritisk tenking og mangfoldskompetanse som sentrale prinsipper.

Tilbudet er rettet mot skoler og lærer-utdanninger i Norge. Deltakelse for skoler er gratis. Undervisningsopplegg og fagtekster på dembra.no er åpent tilgjengelig for alle interesserte.

Programmet tilbys ved seks av landets freds- og menneskerettighetssentre. Nansen Fredssenter har ansvaret for Innlandet fylke.

I personalsamlinger ble ulike dilemmaer diskutert, og de ansatte delte erfaringer og støttet hverandre.

Styrke skole-hjem-samarbeid

Det ble også arbeidet med å styrke samarbeidet mellom skole og hjem. Dembra-dialogkortene for foreldremøter ble aktivt tatt i bruk ved en av skolene. Tilbakemeldingen herfra var at disse engasjerte.

FAU ved Lovisenberg skole hyret oss også inn for å fasilitere et foreldremøte der dialogkortene ble tatt i bruk. Igjen erfarte vi et godt oppmøte og flott stemning, med dedikerte foresatte som ønsker å bidra til et positivt skolemiljø.

Ny Dembra-veileder og nye skoler

Høsten 2024 tok Marius Haavind over roret som ny Dembra-veileder ved Nansen Fredssenter. Haavind har jobbet som lektor i den videregående skolen og som høgskolelektor i pedagogikk ved Høgskolen i Innlandet.

Lillehammer Steinerskole ble rekruttert som ny Dembra-skole med oppstart høsten 2024. Dokka barne- og ungdomsskole er også med videre i skole-

Dembra-dialogkortene for foreldremøtene, som Nansen Fredssenter har vært med på å utvikle, har blitt et viktig supplement for å styrke skole-hjem-samarbeidet.

året 2024/25. Flere personalsamlinger ble arrangert ved begge skoler høsten 2024, i tillegg til en felles samling med erfaringsutveksling mellom Dembra-arbeidsgruppene ved skolene.

Kompetanseheving og kritikk av Dembra

Det nasjonale teamet av Dembra-veiledere ved seks av landets freds- og menneskerettighets-sentre, ledet av Senter for studier av Holocaust og Livssynsminoriteter i Oslo, møtes jevnlig for kompetanseheving og erfaringsutveksling. I 2024 opplevde mange det som utfordrende å veilede lærere i hvordan undervise om kontroversielle temaer i skolen – særlig med tanke på Israel-Palestina-konflikten.

Tematikken er ekstremt sensitiv, og mange har sterke meninger om hvordan Dembra bør vekte ulike perspektiver i undervisning og formidling. Det finnes neppe noen løsning som imøtekommer alle,

men det har stor verdi at Dembra-veilederne deler, diskuterer og lærer av erfaringer med kritikk. Dembra etterstreber at alle skolebarn skal oppleve likeverd og bli tatt på alvor.

Ekstra bevilgninger til utviklingsarbeid

I revidert nasjonalbudsjett mottok Dembra-programmet en ekstra bevilgning på 1,2 millioner kroner. Midlene skal brukes til å utvikle et nytt lærerkurs om antisemittisme, samt en digital ressurs om muslimfiendtlighet. Samtlige freds- og menneskerettighetssentre skal delta i utviklingsarbeidet. I tillegg skal hvert senter arrangere et lærerkurs i egen region i løpet av 2025.

Nansen Fredssenter har også tatt på seg oppdraget med å arrangere Dembra-konferansen 2025, som skal avholdes på Scandic Lillehammer Hotel i november.

DEMBRA

Stolt Dembra-skole på Hamar

Rollsløkken skole på Hamar bruker dialog for å skape et rausere skolefelleskap, med støtte fra Nansen Fredssenter.

– Jeg kjenner at jeg er litt stolt når jeg sier at vi er en Dembra-skole, sier Pål Marius Skjærstad.

Han er rektor ved Rollsløkken Skole. Barneskolen på Hamar er blant skolene som i 2023/2024 deltok i Dembra-programmet (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme) i regi av Nansen Fredssenter.

Denne dagen er det duket for fagdag for hele personalet sammen med Dembra-veileder Line Røst Thorsrud fra fredssenteret. I gymsalen samles lærere, miljøarbeidere, spesialpedagoger, assistenter og andre skoleansatte – alle en viktig del av elevenes støtteapparat for læring og trivsel.

Fokus for dagen er hvordan man bygger et uenighetsfelleskap, et fellesskap der uenighet oppleves som noe positivt og bra. Ifølge Skjærstad tilfører Dembra innsikt og verktøy som skolen har nytte av.

– Vi er en flerkulturell skole hvor omtrent en tredjedel kommer fra en annen kultur enn majoritetskultu-

Ansatte ved Rollsløkken skole over på hva det vil si å være et uenighetsfelleskap, her ved hjelp av Duplo-klosser.

”

Det er tilfeldigheter som gjør at vi jobber her og har de elevene vi har. Desto viktigere er det å jobbe sammen for å skape et gyldig vi.

Pål Marius Skjærstad, rektor Rollsløkken skole

ren, og snakker andre språk i tillegg til norsk. Dette er en stor berikelse, men mangfold kan også by på spenninger og utfordringer. Derfor er det viktig å ha en beredskap mot rasisme og hatefulle ytringer. Dette er ikke et stort problem hos oss, men Dembra gir oss en anledning til å arbeide mer systematisk og forebyggende.

Demokratisk beredskap

Gjennom Dembra veiledes ansatte ved skoler i å forebygge utenforskap og udemokratiske holdninger

En samlet personalgruppe deltok på fagdag med Nansen Fredssenter og Dembra.

ved å bygge demokratisk kompetanse, med inkludering og deltakelse, kritisk tenkning og mangfoldskompetanse som viktige prinsipper.

Dembra tilbys ved seks av landets freds- og menneskerettighetssentre, hvor Nansen Fredssenter har Innlandet fylke som sitt nedslagsfelt. Dembras skoler deltar vanligvis i ettårige samarbeid, der det velges et satsningsområde basert på kartlegging, samt hva personalet og elevene ved den enkelte skole opplever av behov og ønsker.

«Dialog og språk gir mening»

Rollsløkken skole valgte temaet «dialog og språk gir mening». Lærer Ida Olastuen Kornberg forteller at det er en tittel med rom for bred tolkning, men at det i bunn og grunn handler om å styrke den dialogiske kommunikasjonen i skolen.

– I elevundersøkelsen så vi at språkbruk og kommunikasjon ofte gikk igjen. Tittelen reflekterer noe mer enn ordene vi bruker, men at det skal være stor takhøyde, og at uenighet også kan være et positivt utgangspunkt for utvikling.

Trygt rom for samskaping

Skjærstad og Kornberg trekker fram Dembra-programmets helhetlige tilnærming og understreker hvor viktig det er å trene opp «dialogmuskelen» – ikke bare for elevene.

– Om vi ønsker at våre elever skal bli mer dialogiske må vi starte med oss selv. Hvor god er jeg på å skape et trygt rom for samskaping? Er jeg bevisst nok mitt

eget kroppsspråk? Å føle at det er trygt nok til å kunne si sin mening er også viktig for å ta del i det profesjonelle læringsfellesskapet, uansett hvilken stilling man har, utdyper Skjærstad.

Kornberg har tro på at et raust og godt uenighetsfellesskap blant de ansatte også kan ha en positiv effekt på elevene.

– Skaper vi en god dialogkultur mellom oss vil det forhåpentligvis også smitte over i klasserommet. For det første at man tør å være seg selv i møte med andre og si sin mening, men også hvordan vi snakker sammen som fellesskap.

Personalet på Rollsløkken går sammen i grupper for å teste en dialogøvelse. Hver gruppe får utdelt et sett med fargerike duplo-klosser. Det starter med en påstand. Er de enig kan de legge på en grønn kloss. Er de uenig kan de legge på en rød kloss. Blå står for «ny tanke» og gul symboliserer «et spørsmål».

Byggverket som skapes, er en visualisering av samtalen og mangfoldet av meninger. Gjennom leken ufarliggjøres også det å si sin mening, særlig for de stilleste elevene.

Nettopp det å ufarliggjøre ytringsrommet tenker Kornberg er viktig for kritisk tenkning og skolens dannelsesoppdrag.

– Jeg har fått mange nye tanker om hvordan dette kan støtte opp om skolens demokratiopplæring. Slike erfaringer er gull verdt og forbereder elevene som fremtidige samfunnsborgere.

– Å skape et gyldig «vi»

Et halvt år inn som Dembra-skole opplever Ida og Pål Marius at Rollsløkken er på riktig kurs på vei mot et enda mer inkluderende skolefellesskap. Løpet som Dembra-skole har en utgangsdato, men innsatsen vil stå seg i årene som kommer.

– Med det sagt stopper ikke arbeidet med dette året, men vi bereder nå grunnen for at vi som skolefellesskap skal fungere godt sammen. Det er tilfeldigheter som gjør at vi jobber her og har de elevene vi har. Desto viktigere er det å jobbe sammen for å skape et gyldig «vi». Målet er at dette skal sette seg i veggene og bli en del av vår praksis, avslutter Skjærstad.

*Undervisningsopplegget om
Snublesteiner og antisemittisme kan fritt
lastes ned fra senterets hjemmeside.*

UNDERVISNING

Lansering av nasjonalt undervisningsopplegg om snublesteiner og antisemittisme

Holocaustdagen 27. januar 2024 lanserte Nansen Fredssenter et nytt nasjonalt undervisningsopplegg om utryddelsen av jødene i Norge.

Bakgrunnen for undervisningsopplegget, som Nansen Fredssenter har utviklet i samarbeid med Jødisk Museum i Oslo, er snublesteiner. Disse er minnesmerker satt ned til minne om ofre for nazismen. Seks millioner jøder ble drept under Holocaust, men tankegodset som lå bak har en mye lengre historie. Antisemittisme i form av fordommer, hat og aggresjon mot jøder forsvant heller ikke med krigens slutt og Nazi-Tysklands fall.

I 2024 ser man fremdeles eksempler på fiendebilder rotfestet i antisemittiske holdninger, samt andre former for gruppefiendlighet. For å hindre ytterligere hat og vold, er det viktig med kunnskap og inkluderende samtaler som bryter ned skillelinjer.

Et verktøy for samtaler om antisemittisme

I anledning Den internasjonale Holocaustdagen 27. januar, lanserte Nansen Fredssenter et nytt nasjonalt, gratis undervisningsopplegg til skoler og andre aktører. Opplegget har blitt testet på lærerstudenter ved NTNU, samt gjennom vår lokale versjon, hvor flere hundre elever i

Nansen Fredssenter inviterer skoleelever og lærere til byvandring om snublesteiner som er lagt ned til minne om syv lillehamringer med jødisk avstamning.

Lillehammer-regionen har vært med på byvandring om snublesteiner og antisemittisme i løpet av de siste tre årene.

Dette er et vandrende undervisningsopplegg som man med enkle grep kan tilpasse alle steder i Norge der det i dag finnes snublesteiner. Det gir lærere et verktøy til å snakke om Holocaust og antisemittisme, og man får tydeliggjort at jødeforfølgelsene også forgikk i norske lokalsamfunn.

Bevisstgjøring om menneskeverdet

Undervisningsopplegget kan i tillegg bidra med kunnskap om mekanismene bak gruppefiendlighet, samt skape en bevisstgjøring rundt menneskeverdet til den enkelte. For selv om avstanden er stor mellom nazistenes konsentrasjons- og utrydningsleire og norske skolegårder, brukes også i dag ordet «jøde» som skjellsord. Fremdeles opplever jøder i Norge at de er en utsatt minoritet.

Målgruppen for undervisningsopplegget er først og fremst 9. og 10. trinn på ungdomsskolen, og kan lastes ned fra Nansen Fredssenter sin nettside: www.peace.no.

Samtale om hatefulle ytringer i idretten

**Hvordan si ifra når språkbruken i idretten oppleves hatefull og ekskluderende?
Kan vi bygge en kultur der slikt ikke skjer?**

Dette var spørsmål som ungdomsskoleelevene selv ønsket å setta på agendaen under årets WEXFO Youth på Lillehammer – World Expression Forum sitt ungdomsarrangement. I en scenesamtale, fasilitert av daglig leder ved Nansen Fredssenter, Anita Rapp, delte ungdom og representanter fra idretten sine tanker om dette.

Ungdomsskoleeleven og håndballtalentet, Ada Haugen Bråthen, foreslo konkrete tiltak til hvordan man kan bygge en fellesskapskultur. Hun mente at treninger på tvers av alder og nivå, der man sammen definerer hvordan man vil ha det, kan styrke inkluderingen i idretten.

Utviklingssjef i Lillehammer Fotballklubb, Henrik Wangberg, løftet betydningen av at idrettsutøverne selv står opp mot hatefulle ytringer:

– De er viktige forbilder for mange, og kan gi andre mot til å si ifra, mente Wangberg.

Mangeårig dommer i innebandy og fotball, Ali Al-Saad, understreket at det krever mot å være den ene som står opp mot hatefulle ytringer:

– Det er ekstremt viktig at man ikke feiger ut i frykt for å være en «snitch». Det kan redde liv.

På WEXFO Youth satte Nansen Fredssenter fokus på hatefulle ytringer i idretten. Fv. Anita Rapp (Nansen Fredssenter), Ali Al-Saad (dommer i innebandy og fotball), Ada Haugen Bråthen (håndballspiller) og Henrik Wangberg (Lillehammer FK).

Ungdomsskoleelever fra regionen var publikum under samtalen på WEXFO Youth.

”

Det er ekstremt viktig at man ikke feiger ut i frykt for å være en «snitch».

Ali Al-Saad, dommer i fotball og innebandy

Møteplasser

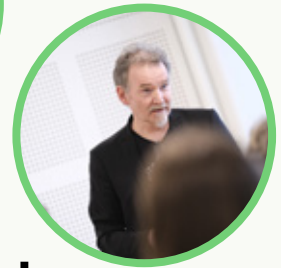
Sammen med våre samarbeidspartnere arbeider Nansen Fredssenter med å skape flere møteplasser for aktuelle samtaler i vår tid. Dette er viktige formidlingsarenaer for freds- og menneskerettighetsarbeid, i Norge og internasjonalt. Nansen Fredssenter er opptatt av å løfte ulike stemmer og perspektiver, og særlig underrepresenterte grupper.

I 2024 har vi organisert flere møtepunkter og samtaler med «Beredskap for fred» som overordnet tema. Året markerte også tre år siden Taliban overtok makten i Afghanistan. Dette har vi markert gjennom flere samtaler, blant annet under Afghanistanuka i samarbeid med PRIO, Afghanistankomiteen og Chr. Michelsens Institutt.

Svein Åge Johnsen,
førsteamanuensis i miljø-
psykologi ved INN.

Øyvind Kalnes, amanuensis
i internasjonale studier
ved INN.

DIALOGSEMINAR PÅ INN

Et møte på tvers av generasjoner og ståsted

I mars inviterte vi til miniseminar om ekkokammere og propaganda i krig og fred på Universitetet i Innlandet (INN). Det ble et dialogisk møte mellom generasjoner.

Sannhet er krigens første offer, sies det. Og en krig utkjempes ikke bare på slagmarken, men er også en kamp om våre hjerter og hoder i mediene – ikke minst i sosiale medier. Gjør sosiale medier det vanskeligere å sikre demokratiske prinsipper om ytringsfrihet og reell meningsutveksling? Hvordan påvirkes vi av hvem og hva vi følger i sosiale medier?

Disse spørsmålene var utgangspunktet for miniseminalet som ble arrangert en ettermiddag i mars på Universitetet i Innlandet (INN) studiested Lillehammer. Seminalet var et samarbeid mellom universitetet, flere av universitetets linje- og studentforeninger, Nansen Fredssenter, samt Nansenskolen.

Svein Åge Johnsen, førsteamanuensis i miljøpsykologi ved INN, bidro med innsikt i hvordan sosiale medier påvirker måten vi tenker på; hvordan vi alle i utgangspunktet ønsker å forstå verden riktig, men ikke nødvendigvis klarer å stå imot presset mot gruppetenkning, informasjonsstøy og selvforsterkende algoritmer.

Øyvind Kalnes, amanuensis i internasjonale studier ved INN, fortalte om hvordan unge ukrainske kvinner har blitt sivile motstandskjempere med TikTok som våpen. Dette har mobilisert, ikke bare soldater, men også som

en digital motstandsbevegelse som kjemper om omverdenens oppmerksomhet og støtte.

Eliana Hercz, mangeårig leder av Dialogpilotene, satte ord på hvordan det å være norsk jøde og arbeide for dialog og menneskemøter i en krevende tid. Hun snakket om hvordan vi må hegne om «vi-et», men at det fordrer at vi blir værende i samtalen og lytter til hverandre, selv når det er ubehagelig.

Etterpå ble det åpnet opp for folkedialog, fasilitert av Nansen Fredssenter, der de oppmøtte fikk ta del i samtalen. Det ble en dialog der unge studenter og godt voksne deltakere fikk lytte til og lære av hverandre.

Eliana Hercz, leder av
Dialogpilotene.

Folkedialogen på INN ble en generasjonsdialog der unge og godt voksne deltakere lyttet og stilte spørsmål til hverandre.

Beredskap for fred – hva trenger vi?

Hvordan ruster vi oss for fred? Dette spørsmålet stod sentralt da vi, i samarbeid med Nansenskolen og Universitetet i Innlandet, inviterte til dagsseminar for å utforske alternative tilnærminger til beredskap.

Lørdag 1. juni samlet Nansen-seminaret 2024 deltakere fra hele landet på Nansenskolen i Lillehammer. Temaet for årets seminar, «Beredskap for fred – hva trenger vi for å sikre fred og forebygge krig?», satte søkelys på nye måter å tenke fredsbygging på i en verden preget av konflikt og økte forsvarsbudsjetter.

Norunn Grande, spesialrådgiver ved Nansen Fredssenter, åpnet dagen med å utfordre forestillingen om at militær opprustning er eneste vei til sikkerhet.

– Ønsker vi fred, må vi trene på fred, understreket Grande.

Hun pekte på viktigheten av å investere i fredsbygging som en langsiktig strategi. Dette innebærer blant annet å verne om demokratiet og tillitssamfunnet, respektere menneskerettigheter, samt å satse mer på dialog og ikkevolds-kommunikasjon.

Globale perspektiver på fred og sikkerhet

I den første sesjonen så vi med fugleblikk på den internasjonale beredskapen. Micheline Grung, forsker ved Internasjonale studier ved INN, tok for seg utfordringene

i FN-systemet og hvordan manglende enighet blant medlemslandene svekker det internasjonale samfunnets evne til å hindre konflikter.

Videre belyste Gregory Ferguson-Cradler, økonomisk historiker og førsteamanuensis ved INN, hvordan land i det globale sør bruker en «aggressiv nøytralitet» for å fremme en alternativ verdensorden. Han pekte på historiske erfaringer med kolonialisme og manglende tillit til stormakter som noen av de underliggende årsakene.

Norunn Grande, spesialrådgiver ved Nansen Fredssenter, innledet Nansenseminaret.

Hanne Eggen Røislien ga et innblikk i hvordan Israel, verdens mest militariserede samfunn, tenker sikkerhet og beredskap for sine innbyggere.

”

Hva gjør man når man føler seg truet? Jo, man slår. Det er ikke da man viser omtanke og forståelse.

Hanne Eggen Røislien, forsker

Fra Hanne Eggen Røislien, spesialrådgiver for kultur i Forsvarsstaben, fikk vi et innblikk i hvordan Israel tenker sikkerhet og beredskap for sine innbyggere, spesielt i lys av hendelsene etter Hamas' angrep 7. oktober 2023.

– I Israel er sikkerhet en del av dagliglivet, fra skoleplaner til byplanlegging. De fleste borgere har en eller annen form for erfaring fra militæret. Det gir trygghet, men det har også en kostnad for samfunnet.

Hun mener også at norsk offentlighet har vært for dårlig på å forsøke å forstå konflikten fra Israels perspektiv. Det betyr ikke at man nødvendigvis trenger å støtte Israels politiske prosjekt.

– Hva gjør man når man føler seg truet? Jo, man slår. Det er ikke da man viser omtanke og forståelse, sa Røislien.

Kunst i beredskap, forsoning og frie ytringsrom

Nansenseminaret utforsket videre hvordan kunst og kultur kan være et virkemiddel i en urolig verden. Frøydis Knutsen, linjeansvarlig for Visuell kunst ved Nansenskolen, fremhevet nødvendigheten av modige kunstnere som utfordrer samfunnsnormer.

I folkedialogen fikk publikum dele sine refleksjoner over dagens tema.

– Kunstnere som fengsles eller knebles, fortsetter å være en torn i siden på totalitære krefter. De holder det frie ytringsrommet åpent for oss alle, sa Knutsen.

Kunstner Mari Meen Halsøy presenterte deretter kunstprosjektet «Wounds», der hun bruker billedvev for å reparere «krigens sår» i sønderskutte bygninger i Libanon. Prosjektet utforsker hvordan kunstneriske uttrykk også kan være en kanal for bearbeiding av traumer.

Beredskap for fred i Norge

Videre zoomet seminaret inn på beredskapen her hjemme. I en scenedialog inviterte vi fire ulike stemmer til samtale om Norges beredskap for fred: forfatter og sosiolog, Linn Stalsberg, medlem av Stortingets Utenriks- og Forsvarskomite, Bengt Fasteraune (Sp); forfatter og filmskaper, Dag Hoel; og medlem av Ekstremismekommisjonen, Kari Eilertsen.

OM NANSENSEMINARET:

Er dagsseminar med fokus på de vanskelige spørsmålene og viktige samtalene om krig og fred. I 2024 var tema «Beredskap for fred – hva trenger vi?»

Seminaret ble arrangert i samarbeid med Nansenskolen og Universitetet i Innlandet (INN), med støtte fra Fritt Ord.

Bidragstyttere i 2024: Jørund R. Salicath Halvorsen, Norunn Grande, Micheline Grung, Gregory Ferguson-Cradler, Hanne Eggen Røislien, Mari Meen Halsøy, Frøydis H. Knutsen, Linn Stalsberg, Bengt Fasteraune, Kari Eilertsen, Dag Hoel og Lavleen Kaur.

Nansenseminaret 2024 samlet politikere, fredsaktivister, kunstnere, forskere, fagmiljø og andre viktige stemmer til samtaler om hvordan vi bygger beredskap for fred.

I Norge snakker vi høyt om ytringsfriheten, men vi har ikke en åpen og demokratisk samtale om antimilitarisme. Vi mangler reelle alternativer.

”

Linn Stalsberg, forfatter og sosiolog

Linn Stalsberg utfordret prioriteringene i norsk politikk, der hun mener krig og militarisering nærmest har blitt sett på som sunn fornuft.

– I Norge snakker vi høyt om ytringsfriheten, men vi har ikke en åpen og demokratisk samtale om antimilitarisme. Vi mangler reelle alternativer, uttrykte Stalsberg.

Med sin nye bok «Krig er forakt for liv, fred er å skape» forsøker hun å revitalisere fredsdebatten. Hun viser at det opp gjennom historien alltid har stått kvinner og menn på barrikadene for fredssaken, og mot militarisering.

Den tidligere oberstløytnanten og nå stortingspolitiker, Bengt Fasteraune, deler ønsket om trygghet, fred og stabilitet, men er dypt uenig i synet på militær opprustning. Han mener at norsk våpenindustri må prioriteres når alvoret tilsier det.

– For oss med militær bakgrunn er krig det siste vi ønsker, men når verden er som den er må vi bygge opp vår forsvarsevne, mente Fasteraune.

Hva er trygghet for deg?

Nansenseminaret rundet av med folkedialog, der publikum fikk dele sine tanker om dagens tema. Flere tok opp behovet for å styrke samfunnets evne til å håndtere konflikter uten vold.

«Jeg ser behovet for mer fokus på forsoning i lokalsamfunn», sa en av deltakerne. En annen la til: «Vi snakker mye om internasjonal fred, men hva med å starte med naboen? Dialog begynner i det små».

Nansenseminaret viste at fredsarbeid ikke er en passiv tilstand, men noe man skaper hver dag – selv når man møter motstand.

NANSENSEMINARET 2024

– Kunsten lar oss se det ubehagelige

Kan kunst og kultur bidra til beredskap, forsoning og åpne ytringsrom? Dette spørsmålet stilte billedkunstner Frøydis Knutsen under Nansenseminaret 2024.

Teksten er en bearbeidelse av Frøydis Knutsens innlegg under Nansenseminaret 2024.

Som billedkunstner selv, og som lærer ved linja for visuell kunst på Nansenskolen er jeg overbevist om at kunst spiller en rolle i samfunnet, og kan være et virkemiddel med til dels enorm sprengkraft – både på individnivå og på samfunnsnivå.

Men når man kobler kunsten til begreper som beredskap, forsoning og ytringsrom, må det gjøres en jobb med å konkretisere hva kunsten faktisk *gjør*, eller *kan gjøre*.

Mange kunstnerskap handler mye om forsoning og et åpent ytringsrom, men kan det også handle om beredskap? Kan kunst som sådan handle om beredskap, og i så fall hvordan?

Etter å ha sett litt på disse ordene har jeg kommet frem til noe som er et forsøk på å svare på spørsmålet. Men da må jeg snu om på rekkefølgen til ordene, og si *ytringsrom*, *forsoning* og *beredskap*. Slik jeg ser det, er det ene betinget av det andre foregående ordet.

Frøydis Knutsen, billedkunstner og linjeansvarlig for Visuell kunst ved Nansenskolen.

– En torn i øyet for totalitære krefter

Et åpent ytringsrom skaper grunnlag for forsoning, og forsoning skaper grunnlag for beredskap, og her snakker vi beredskap for fred, ikke krig.

Hvordan kan det ha seg slik, og har jeg i det hele tatt rett i mitt forsøk på å finne svar?

Ytringsfrihet er en grunnleggende rettighet for oss. Vi snakker mye om det å ha ytringsrom, altså rom for å kunne uttrykke seg fritt uten frykt for å bli fengslet eller drept for sine synspunkter.

Kan kunsten i seg selv skape et åpent ytringsrom? Svaret er i mine øyne et klart ja.

Kunstnere som fengsles eller blir forsøkt kneblet fortsetter å være en torn i øynene til totalitære krefter. De holder det frie ytringsrommet åpent for oss alle. Uten dem, ville det vært betydelig trangere.

I totalitære samfunn er det ofte de som først blir fengslet, og noen ganger drept.

Kunstneres måte å ytre seg på går ofte ikke langs en forventet eller forutsigbar bane, men kan vel enkelt sagt betraktes som løse kanoner på dekk, som jo i stor grad er kunstnerens rolle.

Nettopp derfor blir de lagt under streng kontroll, fordi de er ukontrollerbare av natur.

Kunstnere provoserer ikke primært for å provosere, men for at vi skal få øye på et ubehag vi ellers ikke ville sett.

”

Et nødvendig ubehag

Der dette er gjennomgående praksis, blir samfunns-kritiske stemmer stilnet, sjansen til å forholde seg til ubehaget forspilles, og dermed også sjansen til forsoning.

For i motsetning til det mange tror, provoserer ikke kunstnere primært for å provosere, men for at vi skal få øye på et ubehag vi ellers ikke ville sett.

Det er mye ved vårt samfunn og vår natur som kan være ubehagelig å forholde seg til, det kan være mye vi ikke forstår, og dermed frykter.

Kunsten får oss til å se. Den aktiverer vårt følelsesregister på en måte ingen FN-rapport kan, eller avisinnlegg, eller forelesning kan.

Altså: Et åpent ytringsrom er en forutsetning for at kunsten skal kunne virke med sitt fulle potensiale som en forsonende kraft, når man ser forsoning som et utkomme av at man blir nødt til å se i øynene også det ubehagelige, bearbeide det, og gå videre som et klokere menneske.

Men hva med beredskap?

Å tenke beredskap for fred er en uvant tanke så lenge vi snakker om beredskap for krig.

Hvordan kan vi være beredt for langvarig fred, og hva skal til?

Å legge til rette for frie ytringer, og dermed muligheten til forsoning, er en investering i det å kunne ha fredelig sameksistens over tid, også med våre meningsmotstandere. En meningsmotstander er ikke nødvendigvis en motstander.

Hvis man som kunstneren er nysgjerrig på annerledesheten, tør å ta i det ubehagelige samtidig som man fremmer det vakre, kommer vi et godt stykke på vei.

Det er å ruste seg opp på en mer åndelig måte kan man si – i hvert fall ruste opp evnen til å møte hverandre uten våpen og aggresjon.

Frøydis Knutsen er billedkunstner og linjeansvarlig for Visuell kunst ved Nansenskolen.

Hva kan et år med siviltjeneste inneholde?

Er innføringen av et pliktår realistisk?
Fv. Dag Mossige, Amanda Hylland Spjeldnæs
og Kristian Berg Harpviken.

”

Flere av dagens kriser er globale. Gjennom solidaritet og menneskemøter på tvers av landegrensener kan vi styrke både beredskap og fellesskap.

ARENDALSUKA 2024

Amanda Hylland Spjeldnæs,
leder Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom

Hva kan et år med siviltjeneste inneholde?

**Hva kan et pliktår bety for unge mennesker og samfunnet?
På Arendalsuka 2024 utforsket vi denne ideen.**

Arrangementet som ble gjennomført i samarbeid med Stiftelsen Narviksenteret, var inspirert av Stavanger Arbeiderpartis forslag om å innføre et pliktår for 19-åringene. Tanken bak forslaget var å innføre en sivil beredskapstjeneste i tillegg til førstegangstjenesten.

Tross mye motbør da det ble lansert, opplevde Nansen Fredssenter forslaget som spennende, også fordi vi så det som en mulighet til å utvide forståelsen av begrepet «beredskap». Forslagsstiller Dag Mossige, gruppeleder for Ap i Stavanger bystyre, ble sammen med et engasjert panel utfordret på hva et pliktår kan inneholde, og hvordan det kan utformes for å engasjere unge.

Publikum bidro også med mange gode innspill og konkrete forslag til hva et pliktår kan inneholde, her ved Øystein Fossum Nilsen (t.h.), distriktssjef i Agder og Rogaland heimevernsdistrikt, flankert av Knut Leikvam, direktør ved Stiftelsen Narviksenteret.

Dag Mossige, gruppeleder i Stavanger bystyre (AP), utdypet intensjonen bak forslaget om å innføre et pliktår for 19-åringer.

Samfunnsbehov og internasjonal solidaritet

Dag Mossige innledet med å forklare tanken bak forslaget.

– Mange unge trenger å kjenne at de er viktige for samfunnet, inkludert de som står utenfor arbeidslivet. I en usikker tid i Europa kan et pliktår gi retning og mening, sa han.

Amanda Hylland Spjeldnæs, leder i Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom, ønsket å tenke bredere og pekte på hva en slik ordning kan bety for internasjonal solidaritet.

– Flere av dagens kriser er globale. Gjennom solidaritet og menneskemøter på tvers av landegrenser kan vi styrke både beredskap og fellesskap, sa hun.

Kan lære av Forsvaret

Norunn Grande fra Nansen Fredssenter trakk fram at kompetanse på dialog og ikkevoldelig konfliktløsning også må inn i en beredskapstenkning, og burde være en del av et slikt pliktår. Hun var imidlertid opptatt av at et pliktår må være attraktivt for de unge.

– Her kan vi hente inspirasjon fra Forsvaret, som er særlig gode på å skape fellesskap og gi struktur, sa Grande.

NANSEN FREDSSENTER PÅ ARENDALSUKA

Arendalsuka er en møteplass for alle som er engasjert i samfunnet vi lever i. Nansen Fredssenter deltar her sammen med nettverket av freds- og menneskerettighets-sentre i Norge (FMS).

Samtaler med deltakelse fra Nansen Fredssenter:

Mandag 12. august

Konflikter i verden treffer det norske samfunnet

Arr: Freds- og menneskerettighets-sentrene i Norge

Opplæring i demokrati – hvordan vet vi at det virker?

Arr: Nansen Fredssenter, Det Europeiske Wergelandsenteret og Redd Barna

Tirsdag 13. august

Beredskap for fred – hva kan et år med sivilteneste inneholde?

Arr: Nansen Fredssenter og Narviksenteret

Onsdag 14. august

Taliban mot resten – Afghanistan mellom engasjement og isolasjon

Arr: Nansen Fredssenter, Afghanistankomiteen, PRIO og Chr. Michelsens Institutt

Ødelegger skoledebattene for demokratiet?

Arr: Folkehøgskolekontoret

Fredsforsker ved Institutt for fredsforskning (PRIO), Kristian Berg Harpviken, som både har vært sivilarbeider og avtjent førstegangstjenesten, mente at det er behov for å styrke vår bevissthet og tenkning rundt de mange krisene som vi står overfor.

«Det er vakkert å kunne bidra til noe større», sa Knut Leikvam. Han er direktør ved Stiftelsen Narviksenteret og tidligere oberstløytnant fra Forsvaret. Samtidig påpekte han at et slikt år må utvikles med tydelige mål for best mulig effekt.

Hvordan vet vi at demokrati­læring virker?

Hva skal til for å skape trygge læringsarenaer som styrker demokratisk deltakelse? Dette var utgangspunktet da Nansen Fredssenter, Det Europeiske Wergelandsenteret og Redd Barna inviterte til samtale på Arendalsukas første dag.

Forsker Evy Jøsok fra OsloMet innledet med å belyse hva som styrker demokratiske ferdigheter i skolen. Hun påpekte at økt kunnskap alene ikke er nok, men at bevissthet rundt håndtering av kontroversielle temaer i klasserommet kan gi elever større politisk mestringstro.

– Det handler om å oppleve at ‘min stemme’ betyr noe, sa Jøsok.

Ulike tilnærminger til demokrati­læring

Panelsamtalen samlet tre ulike stemmer med hver sin inngang på temaet. Ingrid Aspelund beskrev hvordan Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC) jobber i tråd med Europarådets anbefalinger og hegner om en demokratisk kultur i Europa. I dette ligger det blant annet å styrke barn og unges historiebevissthet og stimulere til demokratisk deltakelse.

Evy Jøsok, forsker ved OsloMet, innledet med å belyse hva forskningen sier om demokrati­læring.

Fv. Astrid Folkedal Kraidy (moderator, Nansen Fredssenter), Ingrid Aspelund (EWC), Mette Bjerkås (Redd Barna) og Anita Rapp (Nansen Fredssenter).

”

Gjennom dialog får alle en stemme, ikke bare de mest kunnskapsrike og verbale.

*Anita Rapp, daglig leder
Nansen Fredssenter*

Mette Bjerkås fra Redd Barna løftet frem FNs barnekonvensjon som rettesnor, og understreket at demokratiske rettigheter også gjelder barn. Hun viste til viktigheten av varierte undervisningsmetoder for å nå ulike mål.

I dialogen får alle en stemme

Anita Rapp, daglig leder ved Nansen Fredssenter, fremhevet dialog som en nøkkel til inkluderende læring.

– Gjennom dialog får alle en stemme, ikke bare de mest kunnskapsrike og verbale.

I god dialogtradisjon fikk publikum dele sine tanker om temaet og stille spørsmål til panelet.

I god dialogtradisjon ble også publikum inkludert i samtalen, med mulighet til å stille spørsmål og dele refleksjoner. Arrangementet ble ledet av Astrid Folkedal Kraidy fra Nansen Fredssenter, som fasiliterte en levende og dynamisk utveksling.

Noen av landets fremste Afghanistan-kjennere i samtale om situasjonen i Afghanistan: Fv. Norunn Grande (Nansen Fredssenter), Terje Watterdal (Afghanistankomiteen), Kristian Berg Harpviken (PRIO), Torunn Wimpelmann (CMI), Andreas Motzfeldt Kravik (UD) og Arne Strand (CMI).

ARENDALSUKA 2024

Hva har vi lært etter tre år med Taliban?

Siden det autoritære regimet tok regjeringsmakten i 2021, har forholdene blitt verre for den jevne afghaner. Nytt det da med dialog og kontakt?

Internasjonalt er det liten konsensus om hvordan man forholder seg til Taliban 2.0. På den ene siden har vi dem som mener at kontakt med regimet må unngås, mens andre tar til orde for normalisering.

– Fra euforiske og kaotiske dager med unge menn som inntok Kabul, ser vi nå et regime som har strammet inn og konsolidert makten.

Det sa Terje Watterdal, landdirektør i Afghanistan-komiteen, i en samtale på Arendalsuka 2024. Hit inviterte vi et knippe av landets fremste Afghanistan-kjennere til å dele hva de selv har lært etter tre år med Taliban.

Samtalen ble arrangert i samarbeid med Afghanistan-komiteen, Chr. Michelsens Institutt (CMI) og Institutt for fredsforskning (PRIO) og ble ledet av Norunn Grande, spesialrådgiver ved Nansen Fredssenter.

Fra haltende demokrati til velsmurt diktatur
Videre beskriver Watterdal en hverdag der det nærmest har lagt seg et teppe over samfunnet.

– Det er tilsynelatende fred og en helt annen ro nå enn da krigføringen pågikk. Men frykten og fortvilelsen ulmer under overflaten og av og til kommer den til syne. Likevel, folk tilpasser seg, forklarer Watterdal og fortsetter:

– Som humanitær organisasjon opplever også vi regimets kontroll. Blant annet må vi gi kvartalsvis rapport der vi forklarer hvordan vi jobber i tråd med Taliban-ledelsens visjoner. De kontrollerer også ansettelse og hvem som får arbeidstillatelse.

Norge med fortsatt engasjement

Mange land kuttet alle diplomatiske og økonomiske forbindelser. Norske myndigheter valgte å opprett-

holde kontakten med Taliban, en avgjørelse som også ble kritisert fra flere hold.

– Vi engasjerer oss ut fra realitetene. Det er nødvendig for å sikre bistand og fortsatt engasjement for det afghanske folk. Da trenger vi en eller annen form for kontakt, sa statssekretær i Utenriksdepartementet, Andreas Motzfeldt Kravik.

– Uten kontakt når vi heller ikke inn til de mer moderate delene av Taliban som kan påvirke innenfra.

Orden i eget hus

Forsker ved Institutt for fredsforskning (PRIO) og påtroppende direktør ved Det Norske Nobelinstitutt, Kristian Berg Harpviken, minnet om at Taliban er et autoritært teokrati med lite rom for moderate røster.

– Utfordringen for Taliban har vært å holde orden i eget hus. Det vil si innad i Taliban. Det er ikke lett å få øye på hvem som er de moderate i denne sammenhengen, og kontakt kommer ikke uten risiko.

– Taliban er heller ikke så interessert i oss. Annerkjennelse fra Vesten betyr ikke så mye som man kanskje hadde håpet på, mener Harpviken.

Internasjonale sanksjoner har kostet det afghanske folk. Taliban har vært kompromissløse og man har ikke klart å komme til en enighet som blant annet sikrer et minimum av rettigheter for kvinner. Siden 2021 har økonomien blitt redusert med 27 prosent (kilde: FN). Befolkningen er avhengig av landbruk for å overleve, som også har blitt betydelig mindre produktiv. Samtidig er landet svært sårbart for klimaendringer.

Derimot har nabostater som Pakistan, Iran, Usbekistan, Turkmenistan og Tadsjikistan pleiet

kontakt med regimet. Regionale maktaktører som Russland, Kina og India har også utforsket mulighetsrommet for samarbeid. President Putin strakk det så langt som å si at «Taliban er en alliert i kampen mot terror».

Psykologisk støtte

Torunn Wimpelmann, forskningsleder ved CMI, mener at mange forskere og diplomater har tatt feil av Taliban.

– Mange trodde på det å sette krav, og at Taliban var villige til å inngå kompromisser. Det viste seg å være feil.

Hun mener at vi må være forberedt på at regimet kan bli sittende ved makten i lang tid.

– Hvordan forholder vi oss til et Taliban-styre i 40 år fremover? Mange afghanere, og særlig kvinner, har mistet landet og friheten sin. Det er begrenset hva vi kan gjøre, men det vi kan er å gi psykologisk støtte og dermed styrke afghanernes overlevelsessevne.

Forskerkollega Arne Strand ved CMI, tviler på at vi vil se drastiske endringer i regimets politikk i nær fremtid, men fremhever betydningen av kontakt og tilstedeværelse.

– Det vil neppe skje i morgen, men press og påvirkning kan skje både innenfra og utenfra over tid.

– Dialog og kontakt fungerer

Terje Watterdal mener at kontakten mellom Taliban og norske myndigheter har vært avgjørende for at Afghanistankomiteen kan fortsette den humanitære innsatsen i landet.

Statssekretær i UD, Andreas Motzfeldt Kravik (i midten) håper at kontakten med regimet kan bidra til å påvirke samfunnsutviklingen i Afghanistan.

– For Svenska Afghanistankommittén, som har mer enn 30 års tilstedeværelse og 8000 lokalt ansatte, har hjelpearbeidet blitt satt på pause. Tilsvarende har tyske GIZ, en stor humanitær aktør, ikke egen operasjonell virksomhet lengre. Derimot er vi fremdeles til stede i landet.

Wimpelmann understreker at man alltid må vurdere konsekvensene ved dialog og kontakt.

– Man skal ikke ha kontakt med Taliban bare fordi det kanskje kan komme noe godt ut av det. Vi må flytte fokus fra gode intensjoner til mer konsekvens-etisk tenkning.

Dialog og kontakt = anerkjennelse?

Statssekretær Motzfeldt erkjenner at dialog og kontakt kan by på dilemmaer.

– At vi snakker sammen er ikke det samme som at vi anerkjenner regimet. Gjennom samtaler håper vi å kunne styrke lokale aktører som er bedre rustet enn oss til å påvirke samfunnsutviklingen i positiv retning. Vi tror heller ikke at fordømmelse er veien å gå. Det er et dårlig utgangspunkt for samtaler.

Ødelegger skoledebattene for demokratiet?

Folkehøgskolekontoret inviterte drevne ungdomspolitikere til en samtale om hvordan unge kan oppmuntres til å delta i demokratiet, og hvorvidt skoledebatten bidrar til å styrke unges deltakelse og engasjement.

Hit var også daglig leder ved Nansen Fredssenter, Anita Rapp, invitert for å snakke om forskjellen mellom dialog og debatt, og hvordan senteret bruker dialog for å bygge robuste uenighetsfellesskap.

– Debatt og diskusjon er viktig for demokratiet, men dialogen kan være et verdifullt supplement til dette. Gjennom konkrete kjøreregler der alle deltar på likefot, bygger vi trygge samtalefellesskap der elever opplever at det kanskje ikke var så farlig å være uenige. I tillegg gir dialog bedre mulighet til å forstå den vi er uenig med, fordi målet ikke er å vinne samtalen.

– Ikke noe teselskap

Ungdomspolitikere var opptatt av at skoledebattene primært skal skape engasjement og kjapt synliggjøre forskjellene mellom partiene.

– Det er ikke noe teselskap. Mer som en boksekamp. Da kommer det nødvendigvis noen tabloide spissformuleringer, sa FpU-leder Simen Velle.

Samtidig var ungdomspolitikere samstemte i at dialog bør være en sentral del av demokratiopplæringen. Ved å øve seg på å stå i uenighet kan man forhåpentligvis styrke unges engasjement og deltakelse, både i politikken og samfunnet for øvrig.

Anita Rapp, daglig leder ved Nansen Fredssenter, med engasjerte ungdomspolitikere på Demokratibåten under Arendalsuka.

AFGHANISTANUKA 2024

Engasjement og mulighetsrom i Afghanistan

Selv i en urolig tid med kriser på mange fronter, er det fortsatt et sterkt engasjement for det afghanske folk.

Tre år har gått siden Taliban overtok makten i landet, og dermed satte en sluttstrek for 20 år med NATO og vestlig militær tilstedeværelse. Siden da har regimet konsolidert egen makt og innfører stadig nye restriksjoner som innskrenker folks frihet, særlig for kvinner.

– Taliban har bevist seg stabilt og beholdt makten. Økonomien har stagnert, men det er tross alt bedre enn fritt fall, sa analytiker Graeme Smith under Afghanistanuka som gikk av stabelen i månedsskiftet oktober–november.

Befolkningen er voksende og lever på en knivsegg – med stadig risiko for en humanitær krise. Landbruket er den viktigste sektoren i landet, noe som gjør det svært sårbart for klimaendringer som igjen truer matsikkerheten.

Tre år med Taliban

Å forstå Afghanistan er en vanskelig øvelse med landets kompliserte mosaikk av politikk, kultur og historie. Hvert andre år arrangeres derfor Afghanistanuka. Hensikten er å sette landet på den politiske dagsordenen og øke kunnskapen overfor media, beslutningstakere og allmenheten.

Uka er et samarbeid mellom Afghanistankomiteen, Institutt for fredsforskning (PRIO), Nansen Fredssenter og Chr. Michelsens Institutt (CMI), og mottar støtte fra Norad og Fritt Ord. I år ble også to seminarer i programmet gjennomført i samarbeid med Norsk PEN og Menneskerettighetsfondet.

Gjennom samtaler, analyser, filmvisning og dialog, satte årets seminar fokus på de siste tre årene: utviklingen av Taliban, det internasjonale engasjementet og hvordan vanlige afghanere har tilpasset seg situasjonen.

Fra overlevelse til ledelse

Publikum fikk høre historier om mennesker som skaper muligheter i et svært vanskelig landskap, og særlig blant kvinner.

Rayhana Karim, leder av Khadija Project, forklarte hvordan prosjektet, som startet som krisehjelp til kvinner, nå også fremmer kvinnelig ledelse i privat sektor og ikke-statlige organisasjoner.

– Vi har et lite vindu der vi fortsatt kan presse grenser for hva som er akseptert. Menn er dominerende i privat sektor med over nitti prosent, men det er et

Den kjente influenseren Nadima Kakai, bruker humor og sosiale medier for å snakke høyt om grunnleggende menneskerettigheter.

”

Taliban fratar oss ikke rettigheter fordi de ikke tror på oss, men nettopp fordi de tror på oss.

Madina Mahboobi

av få områder der kvinner kan ha en annen identitet utover å være en mor, søster eller datter, sa Karim.

Kvinner blant krigsherrer

Helsesektoren er også et unntak der kvinner kan ha en viss autonomi og deltakelse. Da Taliban overtok makten hadde Madina Mahboobi muligheten til å reise ut av landet, men valgte å bli. Der leder hun nå en hjelpeorganisasjon som deler ut nødhjelp.

– Taliban fratar oss ikke rettigheter fordi de ikke tror på oss, men nettopp fordi de tror på oss, uttrykte Mahboobi.

Taliban-ledelsen innfører stadig nye restriksjoner som innskrenker kvinners rettigheter. Men i det daglige forholdet hun seg til mennene på bakken. For Mahboobi innebærer det forhandlinger for at organisasjonen skal få fortsette.

– Bistanden minker, men behovet er økende. Mitt håp er at verden fortsatt ser oss og hjelper oss, slik at vi kan bli økonomisk selvstendige.

Utfordrer kulturelle normer

Den kjente influenseren og komikeren, Nadima Kakai, bruker humor og sosiale medier for å snakke høyt om grunnleggende menneskerettigheter og skape diskusjon rundt tabubelagte temaer. Hun forteller at hun unngår å snakke direkte om politikk. Men i seg selv er hun en fargeklatt med politisk sprengkraft, og hun bruker sin posisjon til å utvide vår forståelse av landet.

Under Afghanistanuka fortalte Nadima hvordan hun bruker sosiale medier til å utfordre de mest konservative normene i det afghanske samfunnet. Gjennom sitt arbeid ønsker Nadima å engasjere den afghanske befolkningen i en mer inkluderende og

åpen diskusjon om menneskerettigheter, autonomi og selvråderett for kvinner og menn i Afghanistan:

– Vi trenger å stå sammen og finne løsninger i fellesskap – løsninger som gir selvtillit og råderett over eget liv i et fritt Afghanistan, sa Kakai.

– Norge har ikke glemt Afghanistan

Onsdag kveld var det duket for årets hovedarrangement, som ble innledet ved at Andreas Motzfeldt Kravik, statssekretær i Utenriksdepartementet ga en grundig redegjørelse for norsk afghanistanpolitikk. Mens andre land har valgt å isolere regimet, har Norge valgt å opprettholde kontakt.

– Det er lite som tyder på endring i nær framtid. Vi fordømmer regimets politikk som har fratatt befolkningen deres framtid. Med dette kaster de også bort det enorme potensialet som bor i folk. Norge har ikke glemt det afghanske folk, var Kraviks budskap.

I den påfølgende panelsamtalen ble det stilt spørsmål ved Norges engasjement og hva som er målet.

– Endring kan skje gjennom revolusjon eller evolusjon. Sannsynligheten er nok større for det siste. Vi forsøker å identifisere og gi oksygen til de mer moderate stemmene som forhåpentligvis kan dra samfunnet i en mer positiv retning, sa Kravik.

Et hovedspørsmål er om isolasjon av Taliban-styret vil hjelpe eller skade befolkningen. Mange frykter at isolasjon vil gjøre hverdagen verre for afghanerne, mens andre hevder at engasjement med Taliban ikke vil føre til endring. Forsker i Human Rights Watch Fereshta Abbasi, argumenterer for sistnevnte:

Madina Mahboobi i samtale med Fereshta Abbasi under Afghanistanuka 2024.

”

Hva har vi egentlig oppnådd gjennom engasjement og dialog med Taliban?

Fereshta Abbasi

– De siste årene har Taliban vist null tegn til endring. De begår fortsatt grove folkerettsbrudd, som UNAMA [United Nations Assistance Mission in Afghanistan] har dokumentert. Dette inkluderer vilkårlige drap på ansatte fra den avgåtte Ghani-regjeringen, arrestasjoner av journalister, aktivister og kvinnelige demonstranter. Så hva har vi egentlig oppnådd gjennom engasjement og dialog med Taliban?

Talibans naboer

Internasjonale sanksjoner og frosne valutareserver har lammet Afghanistans økonomi. For å få fart på økonomien, har Taliban særlig søkt samarbeid om infrastruktur med Kina, Iran og Usbekistan. William Byrd, professor i økonomi ved det amerikanske fredsforskningsinstituttet USIP, kommenterte hvordan landet har forsøkt å styrke handelsforbindelser, selv om resultatene hittil har vært beskjedne.

– Målet er å knytte regionen tettere sammen og sikre stabile verdikjeder. Afghanistan er kanskje verdens største rundkjøring, men som vi vet skjer det sjeldent noe i midten av en rundkjøring. Landbruket og vannkraft er derimot ressurser som faktisk kan ha et potensial, poengterte Byrd.

Onsdag kveld var det duket for stormøte på Afghanistanuka: Fv. Kristian Berg Harpviken (moderator); Madina Mahboobi, humanitærarbeider; Fatima Gailani, aktivist og politisk leder; Andreas Motzfeldt Kravik, statssekretær i UD.

Etter at USA trakk seg ut, økte Kina sin tilstedeværelse i landet. Særlig er det gruveindustrien, samt olje og gass som har trukket til seg investeringer fra kinesiske selskaper. Ifølge PRIO-forsker, Ilaria Carozza, er det ikke fordi ledelsen i Beijing er opptatt av den økonomiske gevinsten eller at de liker Taliban:

– Kinesiske myndigheter spiller et langsiktig spill. For dem handler det om å overta økonomisk hegemoni fra USA.

Forholdet til Pakistan er derimot kjølig. Pakistan anklager regimet for å huse pakistansk Taliban og andre ekstremistgrupper som står bak en rekke koordinerte angrep i landet.

Pressens kår

Fri presse er nærmest ikke-eksisterende, og journalister løper en høy risiko. En av dem er forfatter og journalist, Khalid Qadery, som satt fengslet i ett år. I samtale med Elisabeth Eide, fortalte han om sine opplevelser og om pressens kår i dagens Afghanistan.

– Etter min erfaring, om du vil få til noe må du også oppleve motstand og smerte. Fengselsoppholdet styrket også min kamp, fortalte Qadery som nå bor i eksil.

Journalister er få, og det eksisterer nesten ingen kvinnelige. Kvinner kan ikke bevege seg fritt uten en mannlig ledsager, og i praksis betyr det derfor at nyhetsbyråer også må ansette en mann for hver kvinne. Kvinner kan heller ikke intervju myndigheter direkte, og spørsmålene må derfor stilles via mannen, forklarte Qadery.

– Radio har blitt det foretrukne mediet siden Taliban ikke tillater å vise avbildninger av levende vesener. Men kvinner er fortsatt kneblet siden lyden av deres stemme regnes som *haram*. Likevel finnes det smutthull, men kvinner jobber mer i bakgrunnen enn før, utdypet han.

Finnes det håp for Afghanistan?

Til tross for de enorme utfordringene Afghanistan står overfor, finnes det små, men viktige rom for håp og endring. Afghanistanuka har vist hvordan både kvinner og menn i landet, ofte under ekstremt krevende forhold, finner måter å skape forandring og drive utvikling på. Deres arbeid handler ikke bare om å overleve, men også om å bygge autonomi, lede og bidra til samfunnsendring – selv i møte med betydelig motstand og risiko.

Afghanistanuka fikk frem hvor utfordrende det er i Afghanistan tre år etter Talibans maktovertakelse. Det var også en anledning til å diskutere muligheter og dilemmaer knyttet til norsk og internasjonalt politisk engasjement. 32 innledere bidro med sin kunnskap og erfaring gjennom 14 ulike seminarer. Dialog-formatet ga også en mulighet for alle interesserte til å dele sine synspunkter og refleksjoner om hva det vil si å vise solidaritet med Afghanistan i dag.

Respekt for menneskerettighetene, økonomisk utvikling og fattigdomsbekjempelse henger tett sammen. Afghanistanuka demonstrerer at det er behov for arenaer der utfordringer, dilemmaer og muligheter diskuteres åpent. Det gleder oss at så mange fant tid til å delta på arrangementer sent og tidlig. Det viser at Afghanistan fortsatt engasjerer.

På bakrommet med Taliban

Hvordan snakker man egentlig med Taliban? Ayesha Wolasmal og Terje Watterdal delte sine erfaringer i samtale med Norunn Grande under Afghanistanuka 2024.

– Det handler om å finne arenaer hvor disse strenge mennene kan være 'greie', sier Ayesha Wolasmal.

Hun har lang fartstid i Afghanistan og jobber nå med det globale partnerskapet for polioutryddelse. De siste årene har hun hyppig reist inn og ut av landet, og sett utviklingen gå fra vondt til verre under Taliban. Dette ble også bok og nylig vant hun Brageprisen for «Tusen dager med Taliban».

”

Afghanere har en sinnsyk form for humor og en rik evne til å tulle og le av det som er upassende.

Ayesha Wolasmal

Ifølge Wolasmal må du bokstavelig talt komme deg på bakrommet dersom du ønsker en ekte samtale. Hun beskriver hvordan et slikt møte kan arte seg:

– De har som oftest et vanlig kontor, men bak skrivepulten er det gjerne et nytt rom der den virkelige kontakten foregår. Taliban-lederen sitter, eller nærmest ligger på en haug av tepper og puter. Det er mye «smalltalk», telefonen hans ringer i ett kjøp og det drikkes søt te. Man må være tålmodig og etter noen timers tedrikking kan man kanskje sirkle seg inn på det man egentlig vil snakke om.

Terje Watterdal gjenkjenner denne dynamikken i eget arbeid som landdirektør for Afghanistankomiteen. Dialog med Taliban på ulike nivå er en del av hans daglige arbeid og nødvendig for å styrke helse, utdanning og naturforvaltning på landsbygda:

På Afghanistanuka 2024 deltok Ayesha Wolasmal og Terje Watterdal i en åpenhjertig samtale med fredssenterets Norunn Grande, om hvordan man snakker med Taliban.

Jeg forsøker å forholde meg til Taliban-representanten som et menneske. Har han og jeg noe til felles?

Terje Watterdal

”

Terje Watterdal blant mektige afghanske fjell i Ghazni-provinsen.

– Utad må Taliban-representanten fremstå sterk og streng overfor sine egne, men jeg forsøker å forholde meg til han som et menneske. Har han og jeg noe til felles? Selv i Taliban finnes det folk det går an å snakke med

– Ingen liker å bli snakka til

– Å snakke med Taliban går greit, men jeg kan ha større problem med FN, uttrykker Wolasmal.

Hun og Watterdal mener at mange FN-arbeidere ikke har knekt koden i møte med Taliban.

– De snakker ikke *med* dem, men *til* dem. Hvem liker å bli snakka til? Spør Watterdal retorisk. Han påpeker også at Taliban er mennesker som har kjempet for noe de tror på, en kamp de også har vunnet.

Den egentlige makten sitter ikke i hovedstaden Kabul, men i Kandahar, Talibans ideologiske bastion. Teknisk sett har FN klarering i regionen, men opererer under betydelige begrensninger.

FN står i en skvis siden de som mellomstatlig organisasjon ikke kan anerkjenne Taliban som legitim regjering. Dette skaper diplomatiske utfordringer.

Humanitære organisasjoner som Watterdal og Wolasmal representerer, har derimot større fleksibilitet og tilgang til den politiske ledelsen.

Regionale forskjeller

Samtalen dreier seg inn på hvordan Talibans maktovertakelse oppleves for den afghanske befolkningen. Ifølge Wolasmal har de regionale forskjellene blitt underkommunisert.

– I Kabul gikk det fra vondt til mye verre på en dag, men i sør var det nok dem som pustet lettet ut og opplevde overgangen som mindre brutal, forklarer hun og utdyper:

– I Helmand-provinsen har det vært harde kamper i 20 år. Helsearbeidere jeg snakket med fortalte om soldater som brukte helsestasjoner som skytestilling.

«Guttahumor»

Terje Watterdal og Ayesha Wolasmal reflekterer over hvilke egenskaper som har gitt dem et fortrinn i møte med Taliban. Wolasmal, som selv er norsk-afghaner, trekker fram språkkunnskaper, kulturforståelse samt hennes nysgjerrighet og interesse for folk.

Watterdal forteller at man som utlending automatisk får noen friheter, men at alderen også har gitt han en del respekt og «goodwill» på kjøpet.

– Det handler også om å holde maska og ikke vise frykt, sier Watterdal.

– Man må ha noen «icebreakers» på lager. Afghanere har en sinnsyk form for humor og en rik evne til å tulle og le av det som er upassende. Det er mye hard humor og guttumor, parerer Wolasmal.

Ansikt til ansikt med krigsherrer

Det oppstår gjerne absurde situasjoner og man trenger en god dose med galgenhumor. Likevel er det alltid et alvorlig bakteppe. Gjennom sitt arbeid møter de fortvilte mennesker som har mistet frihet og framtidsmuligheter, mens andre dager sitter de ansikt til ansikt med brutale krigsherrer.

Hvordan har det påvirket dere? Spurte Norunn Grande.

– Jeg hadde behov for å skrive ned opplevelsene mine. Det hjelper også å snakke med likesinnede som Terje. Men det som preger meg mest er at andre stiller spørsmål ved mitt moralske kompass fordi jeg snakker med Taliban, sier Wolasmal.

– At jeg faktisk kan reise ut og inn av landet har en enorm psykologisk effekt. Samtidig føles det vanskelig overfor mine afghanske kollegaer som ikke har den samme friheten, forteller Watterdal.

Må velge sine kamper

På spørsmålet om hva de har lært gjennom kontakten med Taliban, er de to samstemte om betydningen av fleksibilitet og tålmodighet.

– Det som fungerer på én fungerer ikke nødvendigvis på alle. Du hopper ikke rett inn i det, men må skape en trygg ramme og det tar tid. Du må velge dine kamper og være taktisk i måten du legger fram ting på. Men viktigst av alt, aldri gi opp, sier Watterdal.

– Taliban kommer i ulike falsetter. Det finnes også en del «leftovers» fra det gamle statsapparatet, og de kan være enda skumlere. For dem handler det om opportuniste og overlevelse. Mange av de som kunne hatt en positiv påvirkning på samfunnsutviklingen dessverre har dratt, sier Wolasmal.

MØTEPLASSER

Folkedialog: Er jeg like mye verdtd?

Tidlig i mai fasiliterte to av Nansen Fredssenters dialogrådgivere folkedialog for Muslimska Union i Agder, i moskeen Al-Taqwa i Kristiansand.

Med krigføringen på Gaza som bakteppe åpnet dialogen med spørsmålet: «Hva vil det si for deg å bli verdsatt»? De som deltok var hovedsakelig ungdommer og unge voksne, samt ledere.

Tilbakemeldingene fra dialogen har vært svært positive og mange uttrykker at det føles godt og trygt å si sin mening og å bli hørt. Folkedialogen ble gjennomført i samarbeid med ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter og PLATTFORM.

Fredsengasjement i Tromsø

I Tromsø opplever mange at det er vanskelig å snakke om fred mens et naboland i nærområdet er i angrepskrig. Men rom for samtale finnes likevel.

Hvert år holder Nansen Fredssenter dialog-workshop for masterstudentene i Peace and Conflict Transformation ved Senter for fredsstudier, UiT-Norges Arktiske Universitet i Tromsø. Studentene, som kommer fra mange forskjellige land, er svært motiverte og interessert i å lære mer om dialog- og fredsarbeid, hvordan det foregår i praksis og hvilke ferdigheter som trengs.

I 2024 bidro senteret også med faglige bidrag under Peace Week, et samarbeid mellom ulike aktører i Tromsø, som har satt sammen et omfattende program der vi bidro på to arrangementer:

«Beredskap for fred? Samtale om sivil motstand, overlevelse under ressursknapphet og fredelig konfliktløsning», samlet interesserte tromsøværinger til kveldsmøte i sentrum. Spesialrådgiver Norunn Grande deltok i panelet sammen med Bjarne Rohde, reserveoffiser i Heimevernet og SV-politiker, og Barbara Voge, kommunestyrerepresentant for MDG.

På universitetet inviterte Senter for fredsstudier til dialog med tema «Dilemmaer og muligheter i dialog» der ulike tilnærminger og utfordringer ved dialog ble utforsket.

I Tromsø opplever mange at det nærmest er tabu å snakke om fred i en tid der et land i nærområdet nå er i angrepskrig. Fredsuka ble en kjærkommen mulighet til å komme sammen, søke fellesskap og ta opp temaer om hva som skal til for å sikre freden.

DIALOGPROSESS

Dialogsamlings om villaks i Tana og Karasjok

I juni fikk deltakerne i dialogprosessen knyttet til villaksen i Tanavassdraget muligheten til å bli nærmere kjent med stridens kjerne: Samlingen inkluderte nemlig en guidet båttur på Tanaelva.

Dialogdeltakere på båttur i midnattssol.

I juni ble den åttende samlingen i dialogprosessen knyttet til Tanavassdraget og villaksen avholdt i Karasjok. 16 deltakere var med. Sjeldent har det skjedd så mye på en samling som denne gangen. Flere våget å snakke høyt om tema som aldri har blitt tatt opp tidligere, inkludert de vanskelige.

Stemningen var likevel gemyttlig da deltakerne dro på båttur på Tanavassdraget i midnattssol. Etterpå ble det felles middag i lavvo. Noen av deltakerne har tilbrakt hele livet på elva, og delte villig kunnskap og personlige historier til de som besøkte vassdraget for første gang.

Junisamlingen bød også på et fremtidsverksted der deltakerne jobbet sammen i mindre grupper – og på tvers av skillelinjer. De ble utfordret til å se for seg en bærekraftig forvaltning av økosystemet i Tanavassdraget. Deretter skulle de formulere en visjon for dette, og konkretisere hvordan det kan bli en realitet.

Dialogprosessen i Tana og Karasjok organiseres av Nasjonalt villakssenter, og fasiliteres av Nansen Fredssenter. I 2024 mottok prosjektet også ekstra bevilgninger fra Finnmark fylkeskommune og Sametinget.

Newday bidrar til tverrkulturell og grenseoverskridende forståelse, og ikke minst vennskap for livet.

NEWDAY

Usedvanlig vellykket sommerskole

Unge mennesker møttes på Nansens skolen i august for grenseoverskridende samtaler om vår tids globale utfordringer.

Med jevne mellomrom arrangerer Nansens skolen øst-vest sommerskolen NEWDAY (Nansen East-West Dialogue Academy). Det var noen år siden sist, på grunn av pandemien og reiseforbud verden over. Men i begynnelsen av august møttes 61 deltakere fra Norge, Øst-Europa, Kina, Sør-Korea, Sri Lanka og Singapore. Den største delegasjonen var kinesiske studenter.

Sommerskolen varer i ni dager og tar for seg de store globale utfordringene i vår tid. Her diskuteres tema som internasjonal politikk, vekst og velferd, likestilling, klima og teknologi. Like mye handler

det om å knytte kontakt og vennskap, og bygge forståelse på tvers av landegrenser.

Inspirere til håp og handlekraft

Nansen Fredssenterets medarbeidere bidro inn i programmet med en workshop for samtlige deltakere med dialogøvelser og samtaler. Etterpå ble det folkedialog med tema: «Hva er dine bekymringer og håp for dagens verden?».

Etter at den første dialogen, som ble tildels følelsesladet, var avsluttet, uttrykte deltakerne et behov for å fortsette samtalen. Derfor snudde fredssenterets

ansatte seg rundt, og arrangørene greide å skvise inn én dialog til i et allerede tettepakket program. Siden den første dialogen handlet mest om ungdommenes bekymringer, valgte man denne gangen å fokusere på spørsmålet om hvordan hver enkelt kan bidra for å skape håp.

Årets Newday var usedvanlig vellykket, og Nansen Fredssenter har sin del av æren for suksessen.

Unni Irene Aasdalen, lærer Nansenskolen

”

En uforglemmelig uke

Samtalene mellom deltakerne kom dypere denne gangen, og det bidro fredssenterets dialogøvelser til. Det var veldig mange gode ord å hente fra deltakerne før de reiste hjem. Flere sa at dette hadde vært den beste og mest uforglemmelige uka i livet.

– Årets Newday var usedvanlig vellykket, og Nansen Fredssenter har sin del av æren for suksessen, sier Unni Irene Aasdalen, lærer på Nansenskolen og en av ildsjelene bak sommerskolen.

Nansenskolen, i samarbeid med blant andre Fudan University, Hong Kong University og Shandong University, arrangerer Newday igjen på Lillehammer sommeren 2026.

Folkedialogen slo godt an blant deltakerne på NEWDAY!

Bysten av Fritjof Nansen ble for anledningen forært en «khata», et symbol på ære og respekt.

Pockets of Peace – digital møteplass for faglig påfyll

Også i 2024 har Nansen Fredssenter invitert de som har deltatt på våre kurs til ulike webinarer for faglig påfyll. Gjennom året har vi utforsket tema som motstandskraft, folkedialog, samt kulturens rolle i fredsbygging.

Motstandskraft i krisetider:

Dialogarbeiderne Nataliya Trambovetska og Betka Polohova Wojcik delte sine erfaringer fra Ukraina og åpnet for samtale om hvordan man kan opprettholde håp og motstandskraft i vanskelige tider.

Lansering av håndbok om folkedialog:

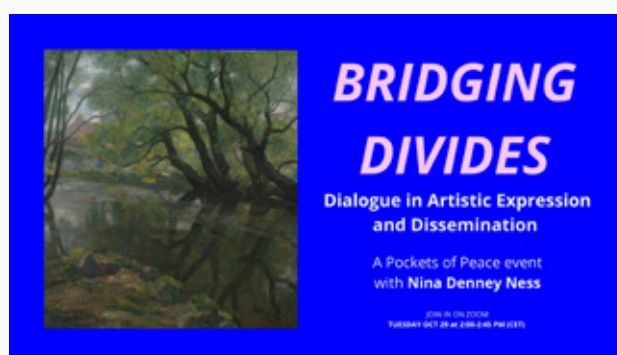
Forfatterne Christiane Seehausen og Siri Syverud Thorsen presenterte senterets nye håndbok om hvordan man organiserer og fasiliterer folkedialoger. Denne tilnærmingen er særlig egnet til samtaler om sensitive temaer og kan bidra til å redusere polarisering og fremme inkluderende beslutningsprosesser.

Kunst i dialog og konflikttransformasjon:

Kunsthistoriker og kurator Nina Denney Ness utforsket hvordan kunst kan være en inngang til demokratiske samtaler, inkludert kontroversielle spørsmål i vårt samfunn.

Musikk i fredsbygging:

Dr. Gillian Howell fra University of Melbourne presenterte forskning om musikkens transformative rolle i fredsbygging, med eksempler på musikalsk samspill i konfliktområder. Deltakerne fikk muligheten til å lære og dele refleksjoner over hvordan man bygger tillit og forståelse i delte samfunn.

PoP i 2024 bod på et mangfold av temaer som ble utforsket.

Publikum fikk oppleve en tankevekkende film om å gjenvinne verdighet i et traumatisert samfunn.

KINOVISNING OG SAMTALE

Samiske fortellinger om rett og urett

Hvordan oppleves det å kjempe for samisk verdighet i et sterkt traumatisert samfunn? Finnes det rom for dialog og forsoning?

Dette er utgangspunktet for dokumentarfilmen «Samiske fortellinger om rett og urett» som Nansen Fredssenter satte opp en spesialvisning av i anledning samenes nasjonaldag.

Filmen belyser utfordringene med å ta tak i konflikter der ulike virkelighetsforståelser hos norsk og samisk

Det er en daglig kamp for min egen verdighet. Jeg kjenner at det samiske er noe jeg konstant må fylle på.

Anna Kuoljok

”

befolkning i Hamarøy i Nordland er et viktig element. Den inviterer seerne med på en tankevekkende reise for å konfrontere fortiden, anerkjenne kulturell identitet og finne en vei mot en mer inkluderende og forsonende fremtid.

Etter visningen fasiliterte daglig leder Anita Rapp en samtale mellom regissør Frode Vestad, en av filmens hovedkarakterer Anna Kuoljok og Johan Inge Greff, som er lulesame bosatt i Gudbrandsdalen. Arrangementet var et samarbeid med Nansenskolen og Lillehammer Kino.

Anna Kuoljok delte at det å fortelle har hatt sin pris:

– Det er en daglig kamp for min egen verdighet. Jeg kjenner at det samiske er noe jeg konstant må fylle på, fortalte hun.

Kuoljok opplever at samtaler som denne er viktige i et svært utfordrende arbeid med å skape forsoning og samtidig forbli trygg på sin egen identitet.

Kursene våre

Nansen Fredssenter utvikler kurs med utgangspunkt i våre egne og andres erfaringer innen freds- og dialogarbeid.

I 2024 har senteret gjennomført tre faste femdagers kurs på Lillehammer: Introduksjonskurset Dialog i konflikter, Fasilitering av dialog, et påbyggingskurs for erfarne freds- og dialogarbeidere, samt Kurs i folkedialog, som gir kunnskap om hvordan man organiserer og fasiliterer dialogiske folkemøter. Gjennom året skreddersyr senteret også egne kurs for grupper som ønsker å lære mer om dialog og konflikthåndtering.

KURSENE VÅRE

Internasjonalt anerkjente dialogkurs

I 2024 har senteret gjennomført tre av våre faste kurs på Lillehammer, med deltakelse fra hele verden.

Dialogkursene er sentrale i arbeidet med å fremme dialog og fredelig konflikthåndtering, blant ulike mennesker og miljøer i inn- og utland.

Grunnkurset Dialog i konflikter ble gjennomført i juni på Nansenskolen. Kurset ga deltakerne en grundig innføring i kommunikasjon, konflikttanalyse samt verktøy for konstruktiv konflikthåndtering. Gjennom praktiske øvelser og refleksjon fikk de innsikt i hvordan dialog kan brukes som et verktøy for å endre konflikter og bygge tillit.

I september var det duket for Kurs i Folkedialog. Kurset byr på læring i en unik metode, utviklet av Nansen Fredssenter. Her fikk deltakerne kunnskap og ferdigheter i hvordan man kan tilrettelegge for inkluderende samtaler i lokalsamfunn, på arbeidsplassen og for ulike grupper. En viktig del av kurset handler også om å reflektere i fellesskap hva som skal til for å skape trygge rom.

Årets siste kurs, Fasilitering av dialog, gikk av stabelen i desember 2024. Dette er et kurs for viderekomne med erfaring fra freds- og dialogarbeid. Kurset utforsket hvordan dialog kan spille en sentral rolle i

Dialogkursene samler mennesker fra mange land til intensiv læring på Lillehammer.

forsoningsprosesser, med vekt på polariserte samfunn. Kurset byr også på et dypdykk i fasilitatorrollen. Gjennom øvelse fikk deltakerne erfare hvordan dialog kan brukes til å gjenopprette tillit.

I etterkant av kurset må de selv planlegge og fasilitere en dialog i sitt lokalmiljø. Deltakerne får i den sammenheng tilbud om nettbasert veiledning fra kurslederne.

Deltakere fra Ukraina, Litauen og Norge i høstlige omgivelser på Nansenskolen.

KURSENE VÅRE

Kurs for ukrainsk og litauisk sivilsamfunn

Nansen Fredssenter tilbyr også skreddersydde kurs. I oktober gjennomførte vi et slikt for en gruppe deltakere fra Ukraina, Litauen og Norge.

Kurset i folkedialog ble gjennomført som del av et større initiativ i samarbeid med Nansenskolen og Læringscenteret på Lillehammer. Deltakerne representerte ulike deler av sivil samfunn i Ukraina og Litauen, som var på besøk i Norge for å innsikt i hvordan de tre institusjonene på Lillehammer fremmer fred, forsoning og konfliktransformasjon.

I løpet av kursdagene fikk de blant annet lære mer om folkehøyskolepedagogikken, fredssenterets

dialogarbeid samt hvordan Læringscenteret arbeider med integrering av flyktninger.

Kurset var en del av et nordisk-baltisk program, der siktemålet er å utvikle nye erfaringer og perspektiver, samt inspirere til handlekraft overfor komplekse utfordringer. Programmet legger vekt på tverrkulturell læring og samarbeid for å bygge robuste samfunn.

Dette var noen av de sentrale temaene som ble tatt opp:

- Ukrainas medlemskap i NATO – Når er det rette tidspunktet for å bli medlem?
- Hvordan kan vi som ukrainere være gjestfrie mot ukrainere som kommer hjem? – Hva betyr ukrainsk gjestfrihet for deg?
- Anerkjennelse av ukrainske soldater som har kjempet ved fronten

En av dagene ble det også invitert inn til et åpent møte i form av en folkedialog på Nansenskolen, der temaet var «Integrering eller retur?», knyttet opp mot ukrainske flyktninger bosatt i Norge.

Kurset ble en verdifull arena for refleksjon og dialog om aktuelle temaer som påvirker både Ukraina, Litauen og Norge.

I løpet av kursdagene ble det også arrangert åpen folkedialog med integrering av flyktninger som tema.

KURSENE VÅRE

Samarbeid med ISFiT – verdens største internasjonale studentfestival

Under ISFiT-festivalen i Trondheim, møtes unge fra hele verden til kulturelle begivenheter, brobygging og engasjerende samtaler om vår tids utfordringer – Nansen Fredssenter bidrar med sin dialogkompetanse.

Dialog er et sentralt komponent i Den Internasjonale Studentfestivalen i Trondheim (ISFiT) som arrangeres annethvert år. I forkant av festivalen gir Nansen Fredssenter opplæring til en dialoggruppe med ansvar for denne delen av programmet.

Fokus for ISFiT 2025 er urfolks rettigheter. Under tittelen POWER skal festivalen utforske hvordan det å styrke marginaliserte stemmer kan bidra til positiv endring og mer rettferdige samfunn. Til å delta inviteres blant annet urfolksstudenter fra Canada, Australia, Colombia og Norge.

Hvordan skape trygge samtalerom

Første del av opplæringen ble gjennomført i september 2024. I fredssenterets lokaler på Lillehammer tok vi imot åtte engasjerte studenter. Her fikk de en innføring i konflikt-kartlegging, aktøranalyse samt en innføring i folkedialogmetoden. Gjennom identitetsøvelser og samtaler, erfarte de hvordan man skaper et trygt rom, der også mange sterke og personlige historier ble delt.

Neste del av opplæringen gjennomføres i februar 2025.

Dialogseminar på Røros

Før ISFiT-festivalen inviteres 20 studenter fra hele verden til et forberedende seminar på Røros. Her møtes de på nøytral grunn for å delta i dialogøvelser fasilitert av dialoggruppen. Hensikten er å bygge forståelse og vennskap på tvers av etniske, kulturelle, politiske og geografiske grenser. Etterpå reiser de sammen til ISFiT for å bruke dialogkunnskapen i praksis.

Dialog er et utmerket verktøy å bruke i en slik sammenheng. Alle deltar på likefot og snakker for seg selv. Hver og en har en historie, og den skal lyttes til. Dialogen handler også om å skape endring og forståelse, i seg selv og andre – noen ganger hele samfunn.

ISFiT-festivalens dialoggruppe som deltok på opplæring i regi av Nansen Fredssenter.

KURSENE VÅRE

Museene i Norge omfavner folkedialogen

Stadig flere norske museer og kulturinstitusjoner ønsker å samarbeide med Nansen Fredssenter. De vil legge til rette for meningsmangfold og demokratiske samtaler.

Et økende antall museer og kulturinstitusjoner etterspør senterets folkedialogmetodikk, og opplever at den bidrar til å styrke museenes samfunnsoppdrag som en sammenbindingskraft i lokalmiljøene.

Museer som dialogarena

I 2024 har senteret hatt kurs i folkedialog-metoden for ansatte ved Nasjonalmuseet, Jærmuseet, samt fra Valdresmusea, Randsfjordmuseet og Gudbrandsdalsmuseet.

Vi har også deltatt med foredrag, dialogøvelser og folkedialog på et fagseminar i regi av Anno-museene i Innlandet, samt museene i Jämtland og Dalarna i Sverige. De har et grenseoverskridende samarbeid seg imellom, og ønsker å sette søkelys på museenes rolle som dialogarena i møte med vanskelige samfunnsproblemer, blant annet knyttet til naturforvaltning.

Fredssenterets medarbeidere bidro også inn med sin metodikk da Nasjonalmuseet inviterte til fagseminar rett før jul, og der fokuserte på begrepet «tillit».

Våren 2024 holdt Nansen Fredssenter kurs i folkedialog-metoden for engasjerte ansatte ved Valdresmusea, Gudbrandsdalsmusea, Randsfjordmuseet og Norsk Institutt for bunad og folkedrakt.

Rom for meningsbryting

Bakgrunnen for den økte interessen for Nansen Fredssenters dialogmetode blant museene, henger sammen med museumsmeldingen som fastslår at norske museer skal skape rom for at ulike meninger kan møtes, motvirke fremveksten av ekkokamre og slik bidra til forebygging av fordommer og gruppefiendlighet i samfunnet (Meld. St. nr. 23 (2020–2021)).

Museene ønsker å bevisst tilrettelegge for inkludering av meningsmangfold, og anser i denne sammenheng Nansen Fredssenters tilnærming som velegnet.

Norske kulturinstitusjoner har fått øynene opp for dialog-metoden. Bildene er fra forestillingen «Brudeferd i Hardanger: Nasjonalballetten på Nasjonalmuseet» som blant annet var inspirert av folkedialog-konseptet og uenighetsfellesskapet. Foto: Jörg Wiesner.

KURSENE VÅRE

Lansering av ny håndbok for folkedialog

Nansen Fredssenter har lansert en ny håndbok om folkedialog – en inkluderende samtaleform om alt det som engasjerer oss.

Den nye dialoghåndboken byr på et dypdykk i folkedialog, et konsept utviklet av Nansen Fredssenter. Boken er rotfestet i senterets mangeårige erfaringer med dialogprosesser og kursvirksomhet, i Norge og internasjonalt.

Håndboken er skrevet av Christiane Seehausen og Siri Syverud Thorsen. Agata Urbanik, Norunn Grande og Astrid Folkedal Kraidy har også bidratt med verdifulle innspill. Boken er ment som en praktisk veiledning i hvordan man fasiliterer folkedialoger.

– Folkedialoger er åpne, inkluderende samtaler der deltakere deler erfaringer, og forhåpentligvis oppnår bedre forståelse for dem de kanskje ikke er enige med.

Motvirke polarisering

Folkedialoger har vist seg å være en verdifull tilnærming til å skape rom for sensitive, utfordrende og eller kontroversielle temaer. Det kan også potensielt bidra til mer demokratiske prosesser i lokalsamfunn. Boken er spekket med praktiske tips, øvelser og eksempler til inspirasjon.

Et konsept i stadig utvikling

Selv om boken gir en solid innføring i folkedialog, er også leserens egne erfaringer og tilpasning av metodene en viktig del av læringsprosessen.

Håndboken er tilgjengelig for nedlasting på Nansen Fredssenters nettsider og er et verdifullt bidrag til dem som ønsker å fremme inkluderende samtaler – på arbeidsplassen, i lokalsamfunn eller nabolag.

Nettverk

Nettverk og samarbeid er viktig i freds- og dialogarbeid. I 2024 har vi styrket eksisterende og etablert flere nye samarbeidsrelasjoner – lokalt i Innlandet fylke, i Norge og på tvers av landegrensene. Det tilfører senteret verdifull kunnskap, og ved å jobbe sammen får man til enda mer. Et godt nettverk er også essensielt for å formidle kunnskap om og videreutvikle vår erfaringsbaserte tilnærming til dialog og fredelig konflikthåndtering. Dette er grunnleggende for bærekraften i våre prosjekter og aktiviteter.

Fra Chile til Norge for å styrke samarbeid om demokrati

I mai var rektorer og ledere fra åtte chilenske universiteter på norgesbesøk. Her ble de kjent med hvordan norske myndigheter, akademia og sivilsamfunn samarbeider om å styrke demokrati og menneskerettigheter.

Rektorer og universitetsledere fra Chile sammen med fredssenterets medarbeidere på Lillehammer.

Nansen Fredssenter var vertskap for studiereisen, som samlet representanter fra universiteter med til sammen 160 000 studenter.

– Historiene vi har hørt om hvordan Norge har jobbet for menneskerettigheter og demokrati, har gjort dypt inntrykk på oss, sa Alberto Martinez, rektor ved Universidad Arturo Prat, til universitetsavisen Uniforum.

Bredden i det norske demokratiet

Delegasjonen deltok på møter med representanter fra blant annet Senter for studier av Holocaust og Livssynsminoriteter, Det europeiske Wergelandsenteret, Nobels Fredssenter, Raftostiftelsen og Utenriksdepartementet. De møtte også representanter fra Universitetet i Oslo, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), samt Senter for fredsstudier ved UiT Norges arktiske universitet.

– Norge scorer høyt på tillit mellom ulike samfunnslag og institusjoner. Det er stor interesse for hvordan dette er bygget opp, sier spesialrådgiver Alfredo Zamudio, som koordinerte reisen på vegne av Nansen Fredssenter.

Historiene vi har hørt om hvordan Norge har jobbet for menneskerettigheter og demokrati, har gjort dypt inntrykk på oss.

Alberto Martinez, rektor ved Universidad Arturo Prat.

Daglig leder Anita Rapp fortalte om senterets arbeid i skolen.

Chilenske rektorer og universitetsledere i fredssenterets undervisningsrom.

Lillehammer som læringsarena

Besøket ble avsluttet på Lillehammer. Der fikk de blant annet høre mer om senterets skolearbeid, Dembra-programmet og øvrige dialogsatsinger. Nansenskolens rektor, Signe Strøm, ga også en innføring i skolens historiske bakteppe som motkraft mot totalitære krefter i mellomkrigstiden, samt det humanistiske verdigrunnlaget og folkehøyskolesystemet.

– Besøket var en verdifull anledning til å reflektere over våre egne utfordringer i Chile. Vi ønsker å bruke erfaringene fra Norge til å utvikle nye modeller for demokratibygging i vårt eget land, sa Rosa Devés, rektor ved Universidad de Chile.

NETTVERK

Samling i nettverk for holdningsskapende formidling

I september deltok Nansen Fredssenter med to representanter på samling i nettverket for holdningsskapende formidling.

Nettverket er et samarbeid mellom museer, sentre og øvrige institusjoner i Norge, som har opplæring og formidling av demokrati, fred og menneskerettigheter som sentrale tema.

Vertskapet for årets samling var Arkivet freds- og menneskerettighetssenter i Kristiansand. På samlingen ble deltakerne bedre kjent med vertskapets formidlingsarbeid.

I tillegg ble det faglig påfyll i form av forelesninger, blant annet om strukturell rasisme, samt dialog om sentrale utfordringer som undervisere kan møte på.

Oppsummert bidro samlingen både til relevant faglig påfyll, men også verdifull relasjonsbygging mellom aktører som jobber med holdningsskapende arbeid.

I juni 2025 går turen til Lillehammer, med Nansen Fredssenter som vertskap.

Nettverk for holdningsskapende formidling samlet til fine sørlandsdager med erfaringsdeling og faglig påfyll.

ARBEID INTERNASJONALT

Internasjonalt arbeider Nansen Fredssenter med partnere engasjert i lokale, regionale og nasjonale freds- og demokrati-prosesser. Felles for senterets internasjonale aktiviteter er at våre samarbeidspartnere ønsker å bruke vår tilnærming til dialog og fredelig konflikthåndtering i pågående prosesser i landet, eller som del av sitt arbeid. For hvert samarbeid tilpasses metoder ut fra den aktuelle kontekst og målgruppens behov.

Nansen Fredssenters tilstedeværelse i Chile nærmer seg slutten, etter fem år med intensivt dialog- og forsoningsarbeid. Senteret jobber langs flere spor for å sementere innsatsen, også etter prosjektets slutt. 2024 markerte også slutten for et treårig samarbeid med OSSE/ODHIR, der man har drevet opplæring i folkedialogmetoden i tre europeiske land. I Afghanistan har vi videreutviklet vårt opplæringstilbud i samarbeid med Afghanistankomiteen, samt gjennomført flere kurs for helsearbeidere på landsbygda. I Polen jobber vi også systematisk med kapasitetsbygging gjennom opplæring i dialogmetoden.

Bidrar til håp i en urolig tid

I et Chile med store forskjeller, mistillit og komplekse utfordringer, fremstår dialogen som et fyrtårn av håp. Mer enn bare en utveksling av ideer, bidrar den til å bygge broer og styrke samfunn.

Å fasilitere samtaler som virkelig skaper forandring, krever imidlertid mer enn gode intensjoner; det forutsetter spesifikke ferdigheter, konstant praksis og en dyp forpliktelse til aktiv lytting og empati.

Siden de store opptøyene i oktober 2019, har Nansen Fredssenter arbeidet med å skape møteplasser og vilje til dialog blant det brede lag av befolkningen i Chile. Arbeidet kom i stand på direkte forespørsel fra tidligere president Sebastian Piñera, og ble senere videreført av nåværende president Gabriel Boric. Innsatsen har mottatt støtte fra Det norske utenriksdepartement og Den norske ambassaden i Santiago.

Kapasitetsbygging og dialog

Sentralt i satsingen står kapasitetsbygging og fasilitering av dialog. Teamet i Chile, som totalt har bestått av fem dedikerte medarbeidere i 2024, jobber derfor langs to hovedspor: dialogworkshops og dialogiske møteplasser kalt «Encuentros Nansen» (Møteplass Nansen).

Teamet har også et ustrakt samarbeid med lokale aktører, deriblant 18 chilenske universiteter. Samarbeidet med utdanningsinstitusjonene har vært en bærebjelke for arbeidet med kapasitetsbygging, noe som har resultert i til sammen 43 dialogworkshops i Chile samt tre i Colombia i 2024.

Jeg drar med hjertet fylt av glede og klokskap.

Simultane workshops i Araucanía

Senterets prosjektaktivitet i Araucanía, sør i Chile, er et flaggskip for dialogarbeidet. Regionen, som også er mapuche-folkets tradisjonelle bosettingsområde, har vært preget av dype historiske konflikter og mye mistillit. I samarbeid med universitetene har man her gjennomført opptil syv simultane workshops – altså på samme tid, men på ulike steder. Dette har gjort det mulig å nå enda flere mennesker og miljøer.

Nærmere 70 prosent av deltakerne i senterets workshoper i Araucanía er kvinner. Nær 40 prosent av disse har bakgrunn fra skolesektoren, men mange har ingen formell utdanning. Workshopen er en mulighet til å bli lyttet til og å møte andre. En kvinne sa det slik:

– Jeg drar med hjertet fylt av glede og klokskap. Jeg tok kurset for å lære mer om dialog. Jeg er fornøyd.

Anita Rapp, daglig leder Nansen Fredssenter, under sitt besøk i Chile høsten 2024. Her holder hun foredrag om Dembra og senterets skolesatsing for aktører innen utdanningssektoren.

Alfredo Zamudio, prosjektleder og spesialrådgiver ved Nansen Fredssenter (nr. fire fra venstre) på ambassaden i Buenos Aires i forbindelse med 40-årsmarkeringen av fredsavtalen mellom Chile og Argentina.

Nesten 1 500 personer søkte plass på senterets workshoper i 2024, omtrent dobbelt så mange som det var plass til. Selv om Nansen Fredssenters arbeid i Chile nærmer seg slutten, jobber også universitetene i Araucanía sammen om å etablere et valgfag om dialog.

I 2024 ble senteret invitert for å legge frem sitt arbeid overfor presidentens Kommisjon for fred og forståelse, som arbeider med et politisk forslag til Mapuche-situasjonen.

«Møteplass Nansen»

«Encuentros Nansen» er en møteplass der sentrale politiske ledere blant annet kan møte representanter fra siviltt samfunn, akademia og privat sektor. Dette er verdifulle møteplasser for forsoning og samtale om sentrale utfordringer i landet.

I 2024 har det blitt holdt fem slike møteplasser, der temaer som radikaliserings og demokratisk robusthet har vært på agendaen.

Dialog i læreplanen

På bakgrunn av den store interessen og de mange henvendelsene, har senteret foreslått overfor nasjonale skolemyndigheter å inkludere dialog i læreplanen. Skolene er mer enn læringsarenaer. De er hjertet i robuste og engasjerte samfunn, og et speilbilde av samfunnet.

Det er dermed viktig å se nærmere på hvordan man kan styrke deres rolle i møte med skolerelaterte og sosiale utfordringer. Et første skritt kan være å skape et tillitsfullt rom, der bekymringer kan deles og nødvendige endringer utforskes i fellesskap.

Deler erfaringer fra demokratilæring i Norge

Daglig leder ved Nansen Fredssenter, Anita Rapp, besøkte Chile høsten 2024. Under et svært

Fra senterets workshop i Medellin, Colombia, juli 2024.

godt besøkt arrangement for aktører innen utdanningssektoren, holdt hun foredrag om Dembra-programmet og senterets øvrige dialogarbeid i skolen. Hun besøkte også Araucanía-regionen og deltok selv i en dialogworkshop.

Seniorrådgiver Christiane Seehausen holdt også to kurs i dialog for en håndplukket gruppe deltakere i Chile i løpet av høsten. Hver og en kan gjennom sine respektive institusjoner og arbeidsplasser, bli viktige bidragsyttere for å videreutvikle dialogkapasiteten i Chile.

– Etter denne opplevelsen sitter jeg igjen med vissheten om at det er mulig å møtes på tvers av forskjeller, dele våre historier og lytte til hverandre for å bygge tillit. Dette er en vakker og håpefull vei mot et felles menneskesyn, uttrykte en av deltakerne.

Regionale aktiviteter

Arbeidet høster også regional oppmerksomhet utenfor Chiles grenser. I 2024 har senteret blant annet holdt tre workshoper i Cali og Medellin i Colombia, i samarbeid med sivilt samfunn, lokale universiteter og privat sektor.

Dette er en vakker og håpefull vei mot et felles menneskesyn. ”

Nytt av året har vært et samarbeid med International IDEA (Institute for Democracy and Electoral Assistance) om webinar og foredrag i Peru. Samarbeidet med IDEA skal videreføres i begynnelsen av 2025 med workshop og foredrag i Lima.

I forbindelse med 40-årsmarkeringen for fredsavtalen mellom Chile og Argentina, ble det også holdt foredrag i Buenos Aires i regi av den norske ambassaden.

Veien videre

Prosjektet i Chile i sin nåværende form nærmer seg en avslutning i 2025. Samtidig uttrykker våre partnere i Chile, Colombia og Peru et sterkt ønske om å videreføre arbeidet med kapasitetsbygging og tilrettelegging av dialog.

I Colombia og Peru ønsker man å øke antall workshoper, samt etablere en «pool» av lokale workshop-fasilitatorer. Tilsvarende har tidligere blitt gjort i Chile. Dette kan realiseres hvis det sikres finansiering innen første kvartal av 2025, slik at arbeidet i Latin-Amerika fortsetter uten opphold.

Dialog for bedre helse og sunnere lokalsamfunn

Nansen Fredssenter samarbeider med Afghanistankomiteen om dialogopplæring i Afghanistan – et arbeid som bidrar til å dempe konflikter i familier og lokalsamfunn.

Siden 2014 har spesialrådgiver, Norunn Grande, samarbeidet med Afghanistankomiteen om opplæring i dialog fredelig konflikthåndtering i Afghanistan.

I februar 2024 reiste Norunn Grande, spesialrådgiver ved Nansen Fredssenter, til Afghanistan for å støtte Afghanistankomiteens arbeid med å fremme dialog i lokalsamfunn. Dette samarbeidet bygger på senterets metodikk innen dialog og konflikthåndtering, og har blitt integrert som en tverrgående komponent i Afghanistankomiteens programmer innen utdanning, helse og naturressursforvaltning.

Videreutvikling og opplæring

Hensikten med besøket var å videreutvikle innholdet i opplæringen, samt tilby oppfriskning av dialogferdigheter til en kjernegruppe av erfarne

instruktører. Disse leder opplæring for deltakere i sine respektive provinser.

I tillegg ble det gjennomført dialogopplæring for ansatte ved to helseinstitusjoner i Kabul og Paktia, samt en «Think Lab» i Paktia – et prosjekt for ungdom som står utenfor arbeid og utdanning. For første gang på lenge kom unge kvinner sammen for opplæring i trygge rammer på helsesenteret.

Tilpasning til lokal og politisk kontekst

Arbeidet foregår under svært krevende forhold, der det nåværende Taliban-styret stiller strenge krav til innhold og gjennomføring. Det er nødvendig med godkjenning fra lokale myndigheter for å drive opplæring, og kvinner er mange steder ekskludert fra deltakelse. For eksempel har det vært mulig å tilby opplæring for menn i avsidesliggende områder i Badakhshan, men kvinner har ikke den samme muligheten.

Et bidrag til bedre helse og sunnere lokalsamfunn

Tilbakemeldinger fra Afghanistankomiteens lokale ansatte viser at dialogmetoden

har vært nyttig i å bedre kommunikasjon og håndtering av konflikter. Dette gjelder både innad i familier, på helseinstitusjoner, så vel som for konflikter knyttet til land- og vannressurser.

Metoden skiller seg fra tradisjonelle fora som «shura» og «jirga», der man skaper løsninger og avsier dom i lokale tvister. Dialogmetoden sikrer mot å bedre kommunikasjonen, bygge tillit og forebygge konflikt, heller enn å løse dem. Den er også mer inkluderende, da prinsippet for dialogen er at alle skal kunne delta på likefot.

Brobygging i et utfordrende landskap

Helhetsinntrykket fra besøket i Afghanistan er at senterets tilnærming, med lokale tilpasninger utviklet i samarbeid med Afghanistankomiteen, bidrar til å styrke tilliten mellom lokalsamfunn og myndigheter, i en tid preget av mye usikkerhet. Afghanistankomiteens lokale ansatte opplever at metoden gir dem verktøy for å navigere i vanskelige situasjoner, der kultur og politikk setter klare begrensninger.

Dialogmetoden kan også være en brobygger mellom ulike grupper i samfunnet. Den har vist seg å være en verdifull ressurs for å skape forståelse, bygge tillit og legge til rette for samarbeid i lokalsamfunn. Nøkkelen er langsiktig innsats og en god dose fleksibilitet.

Dialogopplæring i Jaghori i Ghazni-provinsen.

ARBEID INTERNASJONALT | ARMENIA

Siste del av OSSE-samarbeid avsluttet i Armenia

I over tre år har Nansen Fredssenter samarbeidet med OSSE/ODHIR om å holde folkedialogkurs i Polen, Hellas og Armenia. 2024 markerte avslutningen på prosjektet som har vært viktig for å bygge forståelse og fremme dialog om konfliktpregede tema.

Nansen Fredssenter har i over tre år hatt et samarbeid med Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE) sitt kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODHIR). Avdelingen jobber særlig med minoriteter og flyktningers rettigheter i Europa.

Etter at en av deres medarbeidere deltok på dialogkurs på Lillehammer, så de en stor nytte i å bruke denne tilnærmingen til å fremme toleranse og dialog i europeiske lokalsamfunn. Helt konkret bestod samarbeidet i at Nansen Fredssenter gjennomførte en serie med folkedialogkurs i tre ulike land: Polen, Hellas og Armenia.

Folkedialog er et konsept utviklet av Nansen Fredssenter. Som et slags dialogisk folkemøte er folkedialoger åpne og inkluderende arenaer som er svært egnet til å løfte sensitive og konfliktfylte tema.

Dialogprosjekt med god rekkevidde

Fra hvert land har man rekruttert 20 deltakere fra ulike sivilsamfunnsorganisasjoner. Som en del av dialogopplæringen forpliktet deltakerne seg til å fasilitere minst en dialog i sitt lokalsamfunn, med temaer knyttet opp mot innvandring, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap.

Underveis har de fått veiledning og oppfølging fra kurslederne. Dette har visst seg å være en suksessformel som bidrar til å spre dialogmetoden til mange mennesker.

Armenske og georgiske kursdeltakere etter intensive dager med dialogopplæring i Yerevan.

Opplæring med alvorlig bakteppe

Høsten 2024 satte vi sluttstrek for den siste delen av samarbeidet ved å gjennomføre kurs i Yerevan, Armenia, med deltakere fra både Armenia og Georgia.

Kurset samlet en spennende gruppe mennesker med ulike erfaringer og utfordringer. Mange uttrykte glede over å møte samfunnsengasjerte mennesker fra sitt naboland. Samtidig stod den georgiske delegasjonen midt oppe i en spent situasjon i sitt hjemland, med dype politiske splittelser, og en usikker fremtid for landets forhold til EU og demokratisk utvikling. Dette satte også sitt preg på kurset med mange alvorstunge og følelsesladde dialoger.

Å forholde seg multipartisk

Under en felles digital samling i slutten av desember fikk deltakerne anledning til å reflektere sammen og dele erfaringer fra dialogene som, tross mange utfordringer, ble gjennomført i lokalsamfunn i Georgia og Armenia. Mange reflekterte over hvor viktig det er å ikke ta en side, men forholde seg multipartisk i rollen som dialogfasilitator – en svært vanskelig oppgave når ens eget land er preget av politisk krise.

ARBEID INTERNASJONALT | POLEN

Stadig flere i Polen vil lære om folkedialog

Folkedialog som metode vekker stor interesse i Polen. Den anses som et redskap for å motarbeide økt polarisering og utenforskap.

Nansen Fredssenter har jobbet i Polen i mange år – alltid i samarbeid med lokale organisasjoner. I 2024 ble det gjennomført tre fulltregnede kurs i folkedialog, i samarbeid med den polske organisasjonen Education for Democracy. Interessen var overveldende, og kun en av fire søkere fikk plass.

Nansen Fredssenter har i løpet av det siste tiåret bidratt til å styrke dialogferdighetene i det polske sivilsamfunnet gjennom kursvirksomhet. Dette har ført til en snøballeffekt, hvor tidligere kursdeltakere har organisert nye kurs, noe som igjen har skapt mer interesse for metodene utarbeidet ved Nansen Fredssenter.

Overveldende interesse

I 2024 kontaktet en tidligere kursdeltaker som jobber i stiftelsen Education for Democracy fredssenteret, med spørsmål om å holde tre folkedialogkurs. Samarbeidet ble etablert og kurset annonsert. Det kom inn over 200 søknader til de 54 kursplassene, et overveldende antall mennesker var interessert i å sette av fem dager for å lære om folkedialogmetoden.

To av kursene ble holdt i Warszawa og ett i Gdansk. Gjennomføringen av kursene var mulig gjennom et samarbeid med en annen tidligere kursdeltaker fra Polen – Agata Urbanik. Agata og Christiane

Representanter fra sivilsamfunnet i Polen opplever folkedialog-konseptet som et nyttig samtaleredskap mot polarisering og utenforskap.

Kurslederne Christiane Seehausen fra Nansen Fredssenter (t.v.) og Agata Urbanik fra Pogotowie Facylitacyjne (t.h.) sammen med Katarzyna Bartkowiak som også har oversatt folkedialoghåndboken til polsk.

Engasjerte deltakere jobber sammen i grupper under dialogkurset med Nansen Fredssenter.

Seehausen fra Nansen Fredssenter gjennomførte de tre kursene til stor glede for de som hadde fått plass.

Praktisk tilnærming og håndbok på polsk

Folkedialogmetodikken har vakt stor interesse i Polen og anses som et redskap for å motarbeide økt polarisering og utenforskap. Kursdeltakerne kom fra ulike organisasjoner og institusjoner fra flere deler av Polen.

Tilbakemeldingene fra deltakerne viser at de setter pris på den praktiske tilnærmingen, noe som gjør det mulig å se for seg hvordan man kan bruke metoden selv. De uttrykker også stor interesse for senterets håndbok i folkedialog som nå er oversatt til polsk, og mener den vil bli et viktig redskap i arbeidet deres.

Nøkkelområde for samarbeid og innsikt

Polen er et av Nansen Fredssenters satsingsområder i Europa. Det er et stort land med et utbredt og velorganisert sivilsamfunn. Den tette

kontakten med ulike polske samfunnsaktører har gitt Nansen Fredssenter innblikk i hvordan folkedialogen blir praktisert ute i lokalsamfunn og organisasjoner.

I tillegg gir det langvarige samarbeidet med Polen en viktig erfaring med hvordan man nettopp kan skape en bærekraftig snøballeffekt, der systematisk opplæring av personer som har en posisjon i samfunnet gir dem muligheten til å spre metoden videre.

Teamet vårt i 2024

Anita Rapp
Daglig leder

Norunn Grande
Spesialrådgiver

Christiane Seehausen
Seniorrådgiver – Dialog

Alfredo Zamudio
*Spesialrådgiver og
prosjektleder Chile*

Astrid Folkedal Kraidy
*Seniorrådgiver – Dialog og
administrasjon*

Henrik Jarholm
Kommunikasjonsrådgiver

Marius Haavind
Dembra-veileder

Line Røst Thorsrud
Dembra-veileder

Kathrin Skjåk Teigum
Seniorrådgiver – Undervisning

Harald Aksnes Karmhus
Rådgiver – Undervisning

Trine Kjær Christensen
Dialogrådgiver

Nansen Fredssenters styre og fagråd

I styret sitter: **Stig Hoseth** (leder), avdelingsdirektør for Norsk Skogmuseum (Anno Museum); **Ane Trosterud Holte** (nestleder), internasjonal programkoordinator i FORUT; **Laila Bokhari**, forfatter og foredragsholder med bakgrunn som forsker, diplomat og politiker; **Irene Kvitfjell**, lektor og karriereveileder ved Lillehammer videregående skole avd. Nord; **Trine Christensen** (ansattrepresentant), dialogrådgiver ved Nansen Fredssenter.

Vara i styret er **Mizanur Rahaman**, bygningsingeniør i Statens vegvesen og forbundsleder i Akademikerforbundet; **Nisveta Tiro**, samfunnsplanlegger og rådgiver i Gausdal kommune.

I fagrådet sitter: **Lene Espelund** (leder), forvaltningsrevisor i Innlandet Revisjon IKS; **Lavleen Kaur**, kunstnerisk leder for «Den mangfoldige scenen»; **Arne Strand**, seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI); **Prisca Bruno Massao**, førsteamanuensis i sosiologi ved Universitetet i Innlandet; **Randi Hagen Eriksrud**, kommunikasjonsdirektør i Osloskolen.

Varaer i fagrådet er: **Birgit Engsæter Madslie**n, pensjonert lærer ved Lillehammer videregående skole; **Benedicte Bull**, professor i statsvitenskap ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM).

Ansvarlig for årsmeldingen: Henrik Jarholm og Anita Rapp (ansvarlig redaktør)

Hele teamet ved Nansen Fredssenter har bidratt med tekst, tall, tabeller og korrektur

Layout og trykk: Dialecta

Foto: Henrik Jarholm (s. 1, 3, 8-11, 13-23, 26-37, 42-46, 50-52), Kai Nygaard (s. 2), Dembra (s. 12), Astrid Folkedal Kraidy (s. 41,47), Lya Muñoz (s. 54-56), Nansenskolen (s. 24), Afghanistankomiteen (s. 38, 57-58), Kirsti Hovde (s. 63), Trine Christensen (s.47), ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter (s. 52), Getty images (s. 40), Jørg Wiesner/Den Norske Opera & Ballett (s.48), Omar Haidar (s. 39), OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (s.59), Education for Democracy (s. 60-61)

©2025 Nansen Fredssenter

*Stedet der mennesker beveges,
broer bygges og dialog fremmes
i arbeidet for fred.*

NANSEN FREDSSENTER
Bjørnstjerne Bjørnsons gate 2
2609 Lillehammer

post@peace.no

www.peace.no

@nansenpeace

@NansenFredssenter

Nansen Center for Peace and Dialogue